HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

RAPORTTEJA 70

VAPAAEHTOISTYÖN KANSANTALOUDELLISET VAIKUTUKSET

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO
SUOMEN 4H-LIITTO
SUOMEN PELASTUSALAN KESKUSJÄRJESTÖ
SUOMEN PUNAINEN RISTI

JUHANI LAASANEN

VAPAAEHTOISTYÖN KANSANTALOUDELLISET VAIKUTUKSET

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

SUOMEN 4H-LIITTO

SUOMEN PELASTUSALAN KESKUSJÄRJESTÖ

SUOMEN PUNAINEN RISTI

JUHANI LAASANEN

2011

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnrotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 70

ISBN 978-952-10-6480-7 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Suomalaisessa järjestötoiminnassa vapaaehtoistyöllä on merkittävä rooli. Vapaaehtoistyö tarkoittaa työtä, josta ei makseta rahallista palkkaa tai korvausta. Vapaaehtoistyön tulokset eivät kuitenkaan yleensä synny ilman kustannuksia. Vaikka rahallista vastiketta eli palkkakorvausta ei suoritettaisikaan, toiminta vaatii panostusta, jossa kustannukset voivat syntyä myös muulla tavalla kuin rahallisen vastikkeen muodossa. Näitä ovat itse vapaaehtoistyön organisoimisesta ja suunnittelusta syntyvät kustannukset sekä erilaiset kulukorvaukset. Monia erilaisia vapaaehtoistyönä toteutettavia aktiviteetteja jäisi todennäköisesti toteutumatta, mikäli ainoa tapa olisi toteuttaa ne palkallisena toimintana.

Vapaaehtoistyön yhteiskunnallista merkitystä on aiemmin pyritty arvioimaan monin eri tavoin. Vapaaehtoistyön rahallisen arvon laskeminen on haasteellista, sillä se edellyttää täsmällistä tietoa työmäärästä ja siihen uhratusta rahallisesta panostuksesta. Ehkä vapaaehtoistyön luonteen vuoksi kyseiset tiedot jäävät usein arvionvaraisiksi. Mainitut tiedot ovat tämänkin tutkimuksen avaintietoja.

OK-opintokeskus (Opintotoiminnan Keskusliitto ry), jonka jäsenenä on lähes 70 kansalaisjärjestöä, tilasi keväällä 2010 Ruralia-instituutilta tutkimuksen, jonka tarkoituksena on laskea eräiden järjestöjen piirissä tehdyn vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus. Tutkimuksen kohdejärjestöiksi valittiin Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK), Suomen 4H-liitto (4 H) ja Suomen Punainen Risti (SPR). OK-opintokeskus tukee vapaaehtoistyötä tekevien kouluttamista Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen rahoituksella.

Esillä oleva tutkimus pyrkii antamaan oman panoksensa järjestöjen vapaaehtoistyön merkityksen tunnetuksi tekemisessä. Tutkimuksen tarkoituksena on laskea määrättyä tieteellistä menetelmää hyväksi käyttäen mainitun neljän järjestön vapaaehtoistyön rahallinen arvo ja sen kansantaloudellinen vaikutus.

Tutkimusaineistona ovat olleet järjestöjen antamat tiedot vapaaehtoistyön määrästä ja kustannuksista, järjestöjen omat dokumentit toiminnan taloudesta sekä Tilastokeskuksen aluetilinpidon tilastot eri toimialojen tuotannosta ja työllisyydestä.

Tutkimuksen vastuullisena johtajana on toiminut professori Hannu Törmä ja käytännön toteuttajana tutkijatohtori Juhani Laasanen. Raportin oikoluvusta on vastannut tiedottaja Pasi Komulainen sekä ulkoasusta ja viimeistelystä julkaisusihteeri Jaana Huhtala.

Tutkimuksen nyt valmistuttua haluamme kiittää tutkimuksen tilaajaa ja rahoittajaa OK-opintokeskusta.

Seinäjoella 24. tammikuuta 2011

Sami Kurki
Johtaja

SISÄLLYS

Tiivistelmä ... 7

1 Johdanto ... 9

1.1 Vapaaehtoistyö ... 9

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja kohde ... 9

1.3 Käsitteistö ... 9

1.4 Tutkimusaineisto ... 10

1.5 Tutkimusmenetelmä ... 11

1.6 Rajaukset ... 11

2 Tutkimuksen kohteena olevat järjestöt ... 12

2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ... 12

2.2 Suomen 4H-liitto ... 12

2.3 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ... 13

2.4 Suomen Punainen Risti ... 13

3. Analyysin laskentatiedot ... 14

3.1 Järjestöjen vapaaehtoistyön perustiedot RegFin-mallin laskentaa varten ... 14

3.2 RegFin-mallissa käytettävät järjestöjen ja julkisen sektorin toimialojen parametritiedot ... 15

4 Järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus ... 16

4.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ... 16

4.2 Suomen Punainen Risti ... 16

4.3 Suomen 4H-liitto ... 17

4.4 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ... 18

5. Yhteenveto ... 19

6. Lopuksi ... 20

Lähteet 21

Liite 1. RegFin-laskentametodi 23

Liite 2. Tilastokeskus. Toimialaluokitus 2008 (käytössä vuodesta 2009 alkaen) 25

Liite 3. Luettelo SPR:n vapaaehtoistehtävistä 26

Taulukko 4.1. Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyön parametritiedot 16

Taulukko 4.2. Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyön parametritiedot 17

Taulukko 4.3. Suomen 4 H Liiton vapaaehtoistyön parametritiedot 18

Taulukko 4.4. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön vapaaehtoistyön parametritiedot 18

Taulukko 5.1. Järjestöjen vapaaehtoistoistyön kansantaloudellinen arvo yhteensä ja yhtä työtuntia kohti 19

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja laskea neljän valtakunnallisen järjestön piirissä tehdyn vapaaehtoistyön arvo ja kansantaloudellinen vaikutus. Tutkimuksen peruskysymys on, mikä olisi järjestöissä suoritetun vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus ja merkitys verrattuna siihen, että vastaava toiminta tapahtuisi julkisen sektorin toimesta ja siitä maksettaisiin asianomaisilla toimialoilla suoritettu palkkakorvaus. Tutkimuksen kohteena ovat neljä OK-opintokeskuksen jäsenjärjestöä, jotka ovat Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK), Suomen 4H-liitto (4 H) ja Suomen Punainen Risti (SPR).

Tutkimuksessa sovelletaan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa kehitettyä alueellisen yleisen tasapainon (CGE) simulointimallia, jossa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Järjestöjen vapaaehtoistyön rahallisen arvon ja kansantaloudellisen vaikutuksen laskemiseksi tarvittavat perustiedot ovat vuosittainen työtuntimäärä ja toiminnan kokonais- tai palkkauskustannukset, josta lasketaan vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta. Järjestöjen vapaaehtoistyön taloudellista volyymiä koskevat parametrit syötetään malliin, joka saa aikaan shokkivaikutukseksi kutsutun muutoksen mallissa mukana olevissa tunnusluvuissa asianomaisilla toimialoilla. Shokkivaikutus eli vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta kuvaava euromääräinen arvo saadaan esiin mallin tuottaman tuloksen ja alkuperäisen tilanteen erotuksena.

Vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen laskennassa on perusolettamuksena, että tehtävät siirtyisivät julkisen sektorin (esimerkiksi terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut, koulutus) hoidettavaksi. Tämä on laskentaa varten tehty teoreettinen olettamus. Tätä varten laskennassa tarvitaan myös julkisen sektorin verrokkitoimialalla tehtyjen työtuntien määrä ja sille laskettu tuntihinta. RegFin-mallin laskentatuloksena saadaan esiin vapaaehtoistyön kustannusrasitus yhteiskunnalle, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Tulokset osoittavat vapaaehtoistyön tuottaman säästön yhteiskunnalle, kun tehtävät hoidetaan järjestöjen vapaaehtoistyönä. Tätä voidaan kutsua järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudelliseksi vaikutukseksi.

Tutkimusta varten tarvittavat tiedot saatiin järjestöiltä osaksi sähköpostikyselyn ja järjestöjen edustajien kanssa käytyjen keskustelujen avulla sekä järjestöjen omista dokumenteista. Tutkimustiedot ovat vuodelta 2009. Tutkimuksen kohteena olevien järjestöjen vapaaehtoistyön vuosittainen työmäärä ja siitä laskettu tuntihinta ovat seuraavat:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto:
Vapaaehtoistyön tuntimäärä oli 916 700 tuntia ja keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen 1,55 euroa.

Suomen 4H-liitto:
Vapaaehtoistyön tuntimäärä oli noin 320 000 tuntia ja keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen 2,13 euroa.

Suomen Punainen Risti:
Vapaaehtoistyön tuntimäärä oli noin 2 064 000 tuntia ja keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen 2,94 euroa.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö:
Vapaaehtoistyön tuntimäärä oli noin 7 419 000 tuntia ja keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen 1,68 euroa.

RegFin-mallin laskennan lopputulokset on ilmoitettu luottamusvälinä, joka tarkoittaa 95 %:n todennäköisyyttä sille, että vapaaehtoistyön euromääräiset vaikutukset on saatujen tulosten mukaisella vaihteluvälillä. Tulosten mukaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on 5 %:n riski huomioon ottaen **9–15 miljoonaa euroa** ja keskiarvo noin **12 miljoonaa euroa.** Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on **28–45 miljoonaa euroa** ja keskiarvo noin **36 miljoonaa euroa.** Suomen 4H-liiton vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on **3–5 miljoonaa euroa ja** keskiarvo noin **4 miljoonaa euroa.** Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on **60–97 miljoonaa euroa** ja keskiarvo noin **79 miljoonaa euroa.** Tutkimuksen kohteena olevan neljän järjestön vapaaehtoistyön euromääräinen arvo ja kansantaloudellinen vaikutus on yhteensä **101–163 miljoonaa euroa**. **Keskiarvo on noin 132 miljoonaa euroa.** Vapaaehtoistyön rahallinen arvo on huomattava ja korostaa järjestöjen vapaaehtoistyön merkitystä yhteiskunnassa.

1 JOHDANTO

1.1 VAPAAEHTOISTYÖ

Vapaaehtoistyön tunnusmerkkinä on, että se on periaatteessa toimintaa, josta ei makseta rahallista palkkaa tai korvausta. Käytännössä vapaaehtoistyöstä kuitenkin maksetaan tapauksesta riippuen myös rahallista korvausta, joka ei kuitenkaan ole normaalista palkkaperusteisesta työstä maksettavaa tasoa. Lisäksi työstä voidaan maksaa esimerkiksi matkakorvauksia tai muita kulukorvauksia. Vapaaehtoistyötä voi tehdä kuka tahansa iästä, sosiaalisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta omien kykyjensä, mahdollisuuksiensa ja aikataulunsa mukaan. Yhdistyneiden Kansakuntien vapaaehtoistyön ohjelman (United Nations Volunteers Programme, UNV) mukaan vapaaehtoistyötä ohjaavat seuraavat periaatteet, (Volunteering in the European Union 2010, s. 22):

- Vapaaehtoistyössä on kysymys henkilökohtaisesta valinnasta,
- vapaaehtoistyö tarkoittaa legitiimiä tapaa, jolla ihmiset voivat osallistua erilaiseen toimintaa omissa yhteisöissään,
- se saa ihmiset ja ryhmät ottamaan kantaa humanitaarisiin sekä ympäristö- ja sosiaalisiin kysymyksiin,
- se on palkatonta, mutta ei korvaa palkkatyötä,
- se ei ole ilmainen vaihtoehto eikä uhka palkkatyölle.

Vapaaehtoistyö kuuluu osana suomalaiseen järjestötyöhön. Tutkimustulosten mukaan 36–37 % 15–74 vuotiaista on osallistunut jollakin tavalla vapaaehtoistyöhön. Suosituimmat alat ovat olleet urheilutoiminta, sosiaali- ja terveysalaan liittyvä toiminta, toiminta lasten ja nuorten hyväksi, uskonnollinen toiminta sekä omaan lähiyhteisöön liittyvä toiminta. Viimeksi mainitusta vapaaehtoistyöstä on hyvänä esimerkkinä kylätoiminta, joka perustuu pääosaltaan vapaaehtoiseen talkootyöhön. Euroopan unionin jäsenmaista Suomi sijoittui vapaaehtoistyön osallistumisaktiivisuuden perusteella toiseksi korkeimpaan kategoriaan, jossa keskimäärin 30–39 % aikuisista osallistuu vapaaehtoistyöhön. Sen volyymiksi arvioitiin vuoden 1996 tarkasteluajankohtana 123 miljoonaa tuntia, mikä vastasi runsaan 80 000 henkilötyövuoden työpanosta. Vapaaehtoistyön arvoksi saatiin noin 2 miljardia markkaa (noin 336 miljoonaa euroa) ja yhden vapaaehtoistyötunnin keskimääräiseksi hinnaksi 15 euroa vuonna 2007. (Volunteering in the European Union 2010, s. 7, 21; National Report-Finland, s. 6 –7.) Tutkimustulokset osoittavat selvästi vapaaehtoistyön suuren merkityksen yhteiskunnassa sekä toiminnallisesti että taloudellisesti. Vapaaehtoistyön roolin arvioidaan yhä korostuva tulevaisuudessa.

Vapaaehtoistyön tulokset eivät yleensä synny ilman kustannuksia. Tämä tarkoittaa, että vaikka rahallista vastiketta eli palkkakorvausta ei suoritettaisikaan, toiminta vaatii rahallista panostusta, jossa kustannukset syntyvät yleensä muulla tavoin kuin vapaaehtoisille suoritetun rahallisen vastikkeen muodossa. Pääosa kustannuksista aiheutuu vapaaehtoistyön suunnittelusta, kehittämisestä, vapaaehtoisten rekrytoinnista, kouluttamisesta, ohjaamisesta, palkitsemisesta sekä tarvikkeiden ja palvelujen ostamisesta. Vapaaehtoisille korvataan yleensä vain toiminnasta aiheutuneet suoranaiset kulut.

Tutkimuksen kohteena olevissa järjestöissä vapaaehtoistyöhön panostetaan merkittävästi. Itse toiminta on pääosin vastikkeetonta, jolloin siitä ei suoriteta suoranaista palkkakorvausta. Lukuisista erilaisista vapaaehtoistoiminnoista ja niihin suunnatuista panostuksista muodostuu se vapaaehtoistyön kokonaisuus, joka tuottaa yhteiskunnalle merkittävää lisäarvoa. Tämä on kaikissa yhteyksissä hyvä tiedostaa.

1.2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA KOHDE

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kvantitatiivisen tiedon perusteella neljän jäljempänä mainitun valtakunnallisen järjestön piirissä tehdyn vapaaehtoistyön vuotuinen tuntimäärä ja laskea sen arvo. Tutkimuksen peruskysymys on, mikä olisi järjestöissä suoritetun vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus ja merkitys verrattuna oletettuun tilanteeseen, että vastaava toiminta tapahtuisi julkisen sektorin toimesta ja siitä maksettaisiin asianomaisilla toimialoilla suoritettava palkkakorvaus. Vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus saadaan esiin, kun verrataan järjestöjen vapaaehtoistyötä tilanteeseen, jossa julkinen sektori tuottaisi nykyiset järjestöjen vapaaehtoistehtävät. Tuloksena hahmottuu kuva järjestöjen vapaaehtoistyön tehokkuuserosta julkisen sektorin toimintaan nähden.

Tutkimuksen kohteena ovat seuraavat OK-opintokeskuksen jäsenjärjestöt: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK), Suomen 4H-liitto (4H) ja Suomen Punainen Risti (SPR). Kyseiset järjestöt edustavat erittäin laajaa, monipuolista ja merkittävää yhteiskunnallista kolmannen sektorin toimintaa Suomessa.

1.3 KÄSITTEISTÖ

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat järjestöjen vapaaehtoistyö ja sen kansantaloudellinen vaikutus ja merkitys. Vapaaehtoistyö tarkoittaa toimintaa, johon henkilö osallistuu omasta tahdostaan ja ilman palkkaa. Vapaaehtoistyöhön luetaan tutkimuksessa toiminta, jonka tutkittavat järjestöt ovat itse luokitelleet tällaiseksi toiminnaksi. Vapaaehtoistyön käsitteen rinnalla käytetään usein käsitettä vapaaehtoistoiminta,

joka on käsitteenä vapaaehtoistyötä laajempi. Kyseisen käsitteen piiriin voidaan lukea lukuisia erilaisia aktiviteetteja, jotka eivät ole varsinaista vapaaehtoistyötä. Kun tässä tutkimuksessa pääpaino on nimenomaan järjestöjen vapaaehtoistyössä, käytämme mainittua käsitettä. SPEK:n osalta vapaaehtoistyö tarkoittaa tässä vapaaehtoispalokuntatoimintaa. Vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on tässä yhteydessä määriteltävissä kansantaloudellisten kustannusten avulla. Kansantaloudellisella kustannuksella tarkoitetaan periaatteessa vaihtoehtoiskustannusta, joka on parhaan tekemättä jääneen toiminnan arvo. Kun jokin toiminta toteutetaan vapaaehtoistyönä, syntyy kustannussäästöjä siihen verrattuna, että vastaavaa toimintaa toteutettaisiin normaalina palkkaperusteisena toimintana, ja jonka tuntihinta on vapaaehtoistyötä korkeampi. Tämä kuvaa toiminnan kansantaloudellista vaikutusta.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat myös rahallinen panostus vapaaehtoistyöhön ja työstä maksetut palkkakorvaukset. Rahallinen panostus tarkoittaa järjestöissä tehtävää työtä vapaaehtoistyön organisoimiseksi ja ylläpitämiseksi, jota ilman vapaaehtoistyö ei ole mahdollista. Rahallinen panostus vapaaehtoistyöhön voi tulla keskus- ja piirijärjestötasolta mutta myös paikallistasolta, jolla itse vapaaehtoistyö käytännössä tapahtuu. Vapaaehtoistyön palkkakorvauksilla tarkoitetaan tutkimuksessa ensinnäkin edellä mainittuun rahalliseen panostukseen sisältyviä palkkauskuluja, joiden perusteella lasketaan analyysissä tarvittava vapaaehtoistyön kustannus yhtä tuntia kohti. Palkkakorvauksilla tarkoitetaan myös itse vapaaehtoisille maksettuja palkkakorvauksia, mikäli niitä järjestöissä suoritetaan. Myös nämä luetaan mukaan edellä mainittua tuntihintaa laskettaessa. Esimerkkinä tästä on 4H-liitossa vapaaehtoistyön ohjaajatehtävistä suoritetut palkkakorvaukset (Kyselyvastaus 17.9.2010).

Tilastokeskuksen kansantalouden ja luetilinpidon aineistossa esiintyy eräitä tässä tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä, jotka ovat seuraavat:

1) Palkansaajakorvaukset määritellään työnantajan työntekijälle maksamiksi rahamääräisiksi tai luontoismuotoisiksi kokonaiskorvauksiksi tilinpitojakson aikana tehdystä työstä. Tuotannon ja työllisyyden aluetileillä sekä alueellisessa panostuotos -tauluissa palkansaajakorvaukset lasketaan alueille tuotantoyksikön sijaintipaikan mukaan. Palkansaajakorvaukset jaetaan seuraavasti: a) palkat ja palkkiot: rahamääräiset palkat ja palkkiot sekä luontoismuotoiset palkat ja palkkiot, b) työnantajan sosiaaliturvamaksut: työnantajan todelliset sosiaaliturvamaksut ja työnantajan laskennalliset sosiaaliturvamaksut.

2) Tuotos perushintaan koostuu tilinpitojakson aikana tuotetuista tuotteista. Tuotos eritellään kolmeen tyyppiin: markkinatuotos, tuotos omaan loppukäyttöön ja muu markkinaton tuotos. Tuotos on kirjattava ja arvotettava silloin, kun tuotantoprosessi tuottaa sen.

3) Perushinta on kansantalouden tilinpidon hintakäsite. Se on hinta, jonka tuottajat saavat ostajalta tuotettua tavara- tai palveluyksikköä kohti, josta vähennetään kaikki tuosta yksiköstä sen tuotannon tai myynnin seurauksena maksettavat verot (tuoteverot) ja johon lisätään kaikki tuosta yksiköstä sen tuotannon tai myynnin seurauksena saatavat tukipalkkiot (tuotetukipalkkiot). Siihen ei lueta tuottajan erikseen laskuttamia kuljetuskustannuksia. Siihen luetaan tuottajan samalla laskulla laskuttamat kuljetuslisät, myös siinä tapauksessa, että ne ovat erillisenä eränä laskussa.

4) Palkansaajan tehdyillä työtunneilla tarkoitetaan kaikkien työllisten tekemien työtuntien summaa eli toteutunutta työpanosta. Se voidaan laskea kuukausittain, neljännesvuosittain tai vuosittain. Tehdyissä työtunneissa ovat mukana pää- ja sivutyön tunnit sekä palkalliset ja palkattomat ylityötunnit[1].

1.4 TUTKIMUSAINEISTO

Järjestöjen toiminnan kuvauksessa tarvittavat tiedot on saatu järjestöille suunnatun kyselyn avulla, järjestöjen toimintakertomuksista ja muista dokumenteista. Lisäksi tietoja saatiin järjestöjen www-sivuilta ja muista internet-lähteistä sekä järjestöjen edustajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Järjestöiltä pyydettiin myös koko toimintakentän (keskusjärjestö, piirijärjestöt sekä paikallisyhdistykset) kattava tuloslaskelma, mutta tällaista järjestöillä ei ollut käytettävissä. Saadut tuloslaskelmat kattoivat vain keskusjärjestö- ja piirijärjestöjen kustannukset, mutta eivät paikallisosastojen kustannuksia. Paikallisosastojen kustannustiedot olivat käytettävissä ainoastaan Suomen Punaisen Ristin Länsi-Suomen alueelta sekä Suomen 4H-liiton yhdistyksistä. Järjestöjen koko toiminnan taloudellista volyymiä koskevaa kuvausta ei siis ole tässä yhteydessä mahdollista tehdä.

Julkisen sektorin toimialoja koskeva aineisto on muodostettu Tilastokeskuksen kansantalouden ja aluetilinpidon uusimmasta tilastosta koskien tuotannon ja työllisyyden muutoksia toimialoittain vuonna 2007.

Koska tutkimuksessa tarkastellaan vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta, keskeiset muuttujat ovat vapaaehtoistoiminnan vuotuinen työmäärä tunteina, toiminnan organisoimiseen ja ylläpitämiseen suunnattu rahallinen panostus ja siihen sisältyvät tai siitä lasketut palkkakorvaukset mukaan lukien myös itse vapaaehtoisille mahdollisesti suoritetut palkkakorvaukset. Järjestöjen kokonaispanostus vapaaehtoistyöhön sisältää pääosin toiminnan organisoimiseen liittyvien kustannusten lisäksi esimerkiksi tiedotus- ja viestintäkuluja, tila- ja laitteistokuluja sekä matka-, majoitus- ja puhelinkuluja. Tältä pohjalta järjestöiltä pyydettiin vapaaehtoistoistyöstä sähköpostitse tehdyssä kyselyssä seuraavat tiedot vuodelta 2009:

1. Vapaaehtoistyö kustannusrakenne (tuloslaskelman mukainen erittely),

2. vapaaehtoistyöhön osallistuville mahdollisesti maksettu rahallinen korvaus tuntia, päivää tai kuukautta kohti,

3. vapaaehtoistyöhön osallistuneiden henkilöiden määrä keskimäärin kuukaudessa tai vuodessa,

4. vapaaehtoistyöhön käytetty työmäärä: tuntia kuukaudessa tai vuodessa, päivää kuukaudessa tai vuodessa.

Vastaukset osoittivat, ettei vapaaehtoistyön kustannusrakennetta ollut saatavissa pyydetyssä muodossa. Vastauksista ei siten käynyt ilmi vapaaehtoistyöhön suunnatun rahallisen panostuksen määrä, joka pyrittiin selvittämään muista lähteistä ja järjestöjen edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa. Vastausten mukaan kaikissa järjestöissä on monimuotoista vapaaehtoistyötä ja että siitä ei yleensä makseta palkkaa tai palkkiota. Vapaaehtoistyön piiriin sisältyi kui-

[1] Kohdissa 1–4 selostetut käsitteet perustuvat Tilastokeskuksen käsitemäärittelyyn.

tenkin joitakin toimintoja, joista maksettiin palkkakorvauksia. Toiminnan rahallisen panostuksen kustannukset aiheutuivat pääosin vapaaehtoistyön organisoimisesta ja ylläpitämisestä. Lisäksi työstä voitiin maksaa esimerkiksi matka- majoitus-, puhelin- ja muita kulukorvauksia. Kahden järjestön vastauksista ilmeni sekä vapaaehtoistyön vuotuinen työmäärä että työhön suunnattu kokonaispanostus ja siihen sisältyneet palkkakorvaukset. Kahden muun järjestön osalta vastaavat tiedot saatiin muista lähteistä. Vastauksista tuli esiin myös vapaaehtoistyöhön osallistuvien henkilöiden keskimääräinen lukumäärä. Kyselyn ja järjestöjen edustajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella kaikista järjestöistä saatiin selvitetyksi RegFin-analyysiä varten keskeisimmät tekijät, jotka ovat vapaaehtoistyön työmäärä vuodessa, siihen suunnattu rahallinen panostus sekä tähän sisältyvät palkkakorvaukset.

1.5 TUTKIMUS-MENETELMÄ

Tutkimuksessa sovelletaan Ruralia-instituutissa kehitettyä alueellisen yleisen tasapainon (CGE) simulointimallia RegFin. (Törmä 2008, Rutherford-Törmä 2010). Kuvaus mallista on liitteessä 1. Mallia varten tarvitaan määrätyt muuttujat, joiden avulla lasketaan lopulliset malliin otettavat parametrit. Tätä kutsutaan parametrisoinniksi. Prosessi etenee seuraavien vaiheiden mukaisesti:

1. Tutkittavien järjestöjen vapaaehtoistyöhön käytetyn tuntimäärän ja siihen suunnatun rahallisen kokonaispanostuksen perusteella lasketaan vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta.

2. Julkisen sektorin verrokkitoimialojen työn tuntihinta saadaan suoraan Tilastokeskuksen aluetilinpidon tilastoista suoritettujen palkansaajakorvausten ja tehtyjen työtuntien perusteella.

3. Parametrisoinnissa verrataan ensin järjestön vapaaehtoistyön taloudellista volyymiä oman järjestötoimialan tuotoksen arvoon.

4. Tämä jälkeen lasketaan järjestön vapaaehtoistyön ja julkisen sektorin verrokkitoimialan palkkatyöstä lasketun tuntikorvauksen suhteellinen ero, joka kerrotaan järjestön vapaaehtoistyön palkkakuluilla ja saatua tulosta verrataan verrokkitoimialalla suoritettujen palkansaajakorvausten määrään.

5. Tulokseksi saadaan kaksi parametria, joiden avulla RegFin-malli laskee järjestön vapaaehtoistyön vaikutuksen reaaliseen BKT:een ja tulokseksi saadaan järjestön vapaaehtoistyön euromääräinen arvo, joka ilmaisee työn kansantaloudellisen vaikutuksen.

RegFin-analyysiä varten määrittelemme jokaista järjestöä varten julkiselta sektorilta toimialan eli verrokin, jonka puitteissa tapahtuvaa työtä voimme käyttää laskennassa vertailupohjana. Verrokkitoimialoina käytämme Tilastokeskuksen vuoden 2008 toimialaluokituksen (TOL 2008) päätoimialoja. MLL:n ja SPR:n verrokin toimialana käytämme terveydenhuoltoa ja sosiaalipalveluja (luokka Q), joka sisältää terveydenhuoltopalvelut, sosiaalihuollon laitospalvelut ja sosiaalipalvelujen avopalvelut. 4H:n osalta käytämme koulutusta (luokka P), joka sisältää esiasteen, alemman ja ylemmän perusasteen, keskiasteen, korkeaasteen ja muu koulutuksen sekä koulutusta palvelevan toiminnan. SPEK:n osalta käytämme julkisen hallinnon, maanpuolustuksen ja pakollisen sosiaalivakuutuksen toimialaa (luokka O), joka sisältää julkisen hallinnon, ulkoasiainhallinnon, maanpuolustuksen ja järjestystoimen sekä pakollisen sosiaalivakuutustoiminnan toimialat. Tutkimuksen kohteena olevien järjestöjen toiminta itsessään sijoittuu luokkaan muu palvelutoiminta (luokka S). Toimialan sisällä palo- ja pelastuspalvelut sijoittuvat yhteiskuntaa kokonaisuudessaan palvelevien toimintojen ryhmään. Tunnusluvut kuvaavat siis koko toimialalla tehtyä työtuntimäärää, tuotoksen arvoa ja palkansaajakorvausten määrää. Tehdyn työn määrä, palkkataso ja toimialalla syntyvän tuotoksen arvo eroavat toisistaan eri toimialojen välillä, jolloin myös vastaavat tunnusluvut poikkeavat toisistaan. Toimialakohtaisia tunnuslukuja käytetään laskentatietojen parametrisoinnissa. Tilastokeskuksen toimialaluokitus luokitus (TOL 2008) on liitteessä 2.

Tutkimusasetelman rakentamista varten olemme tehneet perusoletuksen siitä, että järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta tarkastellaan tilanteessa, jossa vastaavat tehtävät siirtyisivät julkisen sektorin hoidettavaksi. Tämä on täysin teoreettinen olettamus, jota tarvitsemme RegFin-analyysissä. Oletuksen avulla saamme vertailuasetelman järjestöjen tuottaman vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen laskemiseksi.

Vapaaehtoistyö on käytännössä paikallistason toimintaa, jolloin tehtävien hoitovastuun voisi ajatella perusoletuksen mukaisessa tilanteessa siirtyvän lähinnä kunnille. Tällöin on todennäköistä, että toiminnan rahoituspohja muuttuisi oleellisesti nykyisestä. On mahdollista, että esimerkiksi yksityisen rahoituksen osuus supistuisi niin, että julkisen rahoituksen osuutta olisi nostettava huomattavasti nykyistä tasoa suuremmaksi. Rahoituspohjan muutoksen täsmälliseen arviointiin ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen aineiston pohjalta mahdollisuutta. Näistä syistä analyysit tehdään toiminnan bruttokustannusten perusteella, jolloin rahoitustuottoja ei oteta laskennassa huomioon. Mainituista syistä myöskään mitään yksittäistä rahoitustuottoa, kuten esimerkiksi valtionapua, ei voi ottaa laskennassa huomioon.

Esitämme analyysin tulokset luottamusvälin avulla, mikä tarkoittaa määrätyn prosenttiyksikön suuruista todennäköisyyttä sille, että tulos asettuu määrätyn ala- ja ylärajan väliin. Käytämme luottamusvälin kuvaajana 95 %:n todennäköisyyttä.

1.6 RAJAUKSET

Tutkittavien järjestöjen vapaaehtoistyöhön sisältyy lukuisia erilaisia toimintamuotoja, joista monet myös järjestöjen kesken eroavat toisistaan. Olemme lähteneet siitä, että järjestöt itse ratkaisevat sen, mitkä toiminnot ne lukevat vapaaehtoistyön piiriin kuuluviksi. Tämä valinta ratkaisee käytännössä myös sen, mitkä kustannukset kussakin järjestössä katsotaan vapaaehtoistyön piiriin kuuluvaksi. Tutkimussuunnitelmassa ei näiltä osin tehty mitään rajauksia. Tästä myös seuraa jossain määrin erilaisuutta vapaaehtoistyömuotojen valintaperusteisiin ja kustannusten laskentaperusteisiin. Tutkimuksessa vapaaehtoistyötä tarkastellaan kokonaisuutena eikä yksittäisiä työmuotoja erotella toisistaan.

Tarkastelun ulkopuolelle jäävät vapaaehtoistyöhön liittyvät pääomakustannukset, joita ovat esimerkiksi rakentaminen ja hinnaltaan merkittävän kaluston ja laitteiston hankinta. Lisäksi tarkastelun ulkopuolelle jäävät kaikki laadulliset ja yhteisölliset vaikutukset, joita vapaaehtyöllä on ympäristöön ja yhteiskuntaelämään. Toiminta kartuttaa ihmisten ja yhteisöjen sosiaalista pääomaa, joka motivoi ihmisiä toimimaan

yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällä on tunnetusti myönteisiä vaikutuksia yhteiskuntaelämään. Vapaaehtoistyön sisältyy myös toimintoja, joiden vaikutukset näkyvät esimerkiksi omaisuuden tuhoutumisen estymisenä tai ihmishenkien säilymisenä (Suominen 2002). Esimerkit kuvaavat ilmiöitä, joiden rahallinen arvo on vaikeasti määriteltävissä.

2 TUTKIMUKSEN KOHTEENA OLEVAT JÄRJESTÖT

2.1 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELU-LIITTO

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on perustettu vuonna 1920. Liitto on Suomen suurin lastensuojelujärjestö. Liitossa on 13 piirijärjestöä, 566 paikallisyhdistystä ja yli 92 000 jäsentä. Liiton piirijärjestöjä ovat Etelä-Savon, Hämeen, Kainuun, Keski-Suomen, Kymen, Lapin, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Satakunnan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen piirit. Liiton tehtävänä on edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä tasapainoisiksi ihmisiksi sekä lapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla vertaistukea ja luomalla osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. Liitto kehittää ja vahvistaa lapsuutta suojelevaa kasvatuskulttuuria. Liiton toiminnan ydinalueet ovat:

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja elinolojen edistäminen,
- lasten kuulemisen ja osallisuuden edistäminen,
- lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen,
- vanhemmuuden arvostaminen ja tukeminen.

Järjestön keskeisiä toimintamuotoja ovat perhekeskus- ja kerhotoiminta, tukioppilastoiminta, paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen vaikuttaminen, auttavat puhelimet ja nettipalvelut lapsille, nuorille ja vanhemmille (valtakunnallisella tasolla), tilapäinen lastenhoitoapu lapsiperheille sekä ammatilliset perhepalvelut. Liitolla on myös kansainvälistä toimintaa, sillä liitto on jäsenenä monissa kansainvälisissä yhteisöissä. **Liiton vapaaehtoistyössä ovat keskeisiä toimintamuotoja tukioppilastoiminta, perhekahvilat ja perhekeskukset, vertaisryhmätoiminta, lasten ja nuorten harrastus- ja kerhotoiminta, tapahtumat ja tilaisuudet sekä leirit ja retket.** Perhekahvilat ja -keskukset ovat lapsiperheiden avoimia kohtaamispaikkoja tai tilaisuuksia, joissa lasten vanhemmat voivat yhdessä muiden lapsiperheiden ja omien lasten kanssa tavata ja keskustella ja saada tukea arkipäivän elämään. Tilaisuuksissa on toisinaan asiantuntijoita tai vierailijoita. Vertaisryhmätoiminnassa samanlaisessa elämäntilanteessa olevat perheet voivat tutustua toisiinsa ja saada toisiltaan tietoa ja tukea erilaisiin lapsiperheiden arkipäivän tilanteisiin. (Kyselyvastaukset 2.9.2010, vuosikertomus 2009, www.mll.fi.)

Liiton taloudesta oli käytettävissä keskusjärjestön ja 13 piirijärjestön yhteenlaskettu tuloslaskelma vuodelta 2009. Sen mukaan varsinaisen toiminnan kulut olivat noin 15,3 miljoonaa euroa. Luku ei sisällä paikallisosastojen toimintakuluja. Vapaaehtoistyöhön käytetty työmäärä vuonna 2009 oli noin 916 700 tuntia, jossa on mukana myös vapaaehtoinen päivystystyö. Vapaaehtoistyöhön osallistui keskimäärin runsaat 22 400 henkilöä. Lisäksi vapaaehtoistyössä syntyi yli 900 000 kontaktia, käyntiä tai tapaamista lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Vapaaehtoistyöstä ei suoriteta korvauksia, mutta lastenhoitotehtävissä olleille hoitajille, joita vuonna 2009 oli 1 627 henkilöä, maksettiin korvausta 8,20 euroa tunnilta. Tässä työssä hoitajat ovat MLL:n piirijärjestöjen välittäminä vapaaehtoisesti mukana välitysverkossa, mutta ovat työsuhteessa perheisiin, jotka vastaavat palkkakustannuksista. Heidän työpanostaan ei lasketa mukaan vapaaehtoistyön tuntimäärään eikä palkkakorvauksiin. (Kyselyvastaukset 2.9.2010, Kalliomaa 7.10.2010.)

Liiton toiminnan rahoituksesta lähes puolet tulee Raha-automaattoyhdistykseltä. Liitto saa myös valtionapua sekä avustusta kunnilta ja OK-opintokeskukselta. Merkittävä osa rahoituksesta koostuu jäsenmaksuista, erilaisista maksu- ja korvaustuotoista, kohdennetuista lahjoituksista, sijoitustoiminnasta sekä varainhankinnasta (Vuosikertomus 2009).

2.2 SUOMEN 4H-LIITTO

Suomen 4H-liitto on perustettu valtakunnalliseksi keskusjärjestöksi vuonna 1928. Liitossa on 14 piirijärjestöä, 255 paikallisyhdistystä ja noin 78 500 jäsentä. Piirijärjestöjä ovat Etelä-Pohjanmaan, Lapin, Oulun, Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, Suur-Savon, Pohjois-Karjalan, Kaakkois-Suomen, Hämeen, Satakunnan, Lounais-Suomen ja Etelä-Suomen piirit. Suomenkielinen 4H-työ kattaa noin 80 % Suomen kunnista. Lisäksi Finlands Svenska 4H-liitto toimii ruotsinkielisillä alueilla. 4H-liitto on nykyaikainen lasten ja nuorten elämänhallintaa ja yritteliäisyyttä tukeva kansalaisjärjestö sekä johtava nuorisopalvelujen tuottaja. Liiton ydintehtävänä on tukea lasten ja nuorten tasapainoista kehitystä ja kasvamista vastuuseen edistämällä nuorten omatoimisuutta ja arjen taitoja, yrittäjyyttä ja työelämävalmiuksia, yhteistyötaitoja, kansainvälisyyttä sekä luonnon ja ympäristön kunnioitusta. Liiton toimintaperiaatteita ovat lasten ja nuorten tarpeista lähteminen, suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja tehokkuus, avoin keskustelu ja yhteistyö, toiminnan sisällön ja muotojen jatkuva kehittäminen, henkilöstön ja vapaaehtoisten tukeminen ja kehittä-

minen, sitoutumattomuus ja tasapuolisuus, lasten ja nuorten pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen. Liiton keskeisiä toimintamuotoja ovat nuorten kerho- ja muu ryhmätoiminta, koulutustoiminta, nuorten työllistäminen ja työelämävalmiuksien parantaminen ja nuorten yrittäjätoiminta. **Keskeisiä vapaaehtoistyön muotoja ovat kerhotoiminnan ohjaajatehtävät, ohjaajatehtävät leireillä, matkoilla, kilpailuissa ja tapahtumissa, toiminta luottamushenkilönä sekä varainhankinta** (Vuosikertomus 2009).

Liiton taloudesta oli käytettävissä keskusjärjestön tuloslaskelma sekä koko järjestön toiminnan tuotot vuodelta 2009. Liiton tuloslaskelman mukaan varsinaisen toiminnan kulut olivat noin 1,9 miljoonaa euroa. Lukuun eivät sisälly paikallisosastojen toiminnan kulut. Koko 4H-liiton toiminnan tuottojen määrä vuonna 2009 oli yhteensä noin 25,8 miljoonaa euroa. Vapaaehtoistyön määrä vuonna 2009 oli noin 320 000 tuntia. Toimintaan osallistui keskimäärin noin 6 500 henkilöä. Kerhotoiminnan ohjaajille maksettiin korvauksia noin 500 000 euroa vuonna 2009. Määrä ei sisällä vapaaehtoisten rekrytoinnin, perehdytyksen ja koulutuksen sekä tukemisen kustannuksia. Tehtävästä maksettiin nuorille korvausta noin 20 euroa kuukaudessa. (Vuosikertomus 2009, 4H-nuorisotyö 2008–2010, kyselyvastaukset 17.9.2010, Petrell 7.10.2010.)

Liitto saa toimintaansa rahoitusta merkittävästi valtiolta, kunnilta ja OK-opintokeskukselta. Huomattava osuus rahoituksesta koostuu myös nuorisotyöhön ja koulutukseen saaduista osallistumismaksuista ja tuotettujen palvelujen korvauksista sekä nuorten työllistämistoimintaan saaduista asiakasmaksuista. Lisäksi tuottoja saadaan hankerahoituksen, elinkeinotoiminnan ja erilaisen varainhankintatoiminnan avulla (Vuosikertomus 2009).

2.3 SUOMEN PELASTUSALAN KESKUSJÄRJESTÖ

Suomen Pelastusalan keskusjärjestö on perustettu vuonna 1906, jolloin perustettiin koko maan kattava Yleinen Palokuntaliitto. Väestönsuojelun keskusjärjestötyö alkoi puolestaan vuonna 2007. Järjestöllä on neljä alueyksikköä, jotka ovat Lapin, Oulun, Pohjanmaan ja Etelä-Savon alueyksiköt. SPEK-ryhmään kuuluu lisäksi 13 pelastusliittoa, jotka kattavat koko maan alueen. Nämä ovat Etelä-Savon, Helsingin, Hämeen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Lapin läänin, Länsi-Suomen, Oulun läänin, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Uudenmaan pelastusliitot sekä Finlands svenska brand och räddningsförbund. (Vuosikertomus 2009, www.spek.fi).

SPEK:n järjestötyön tavoitteena on tukea ja kehittää pelastusalan vapaaehtoissektorin toimintaa sekä syventää yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuskulttuurin ja riskitietoisuuden tuntemusta. Järjestön keskeisenä tehtävänä on edistää yleistä palo- ja pelastustoimintaa, järjestää ja toteuttaa alaan liittyvää koulutus- ja valistustoimintaa. Toiminnan painopisteinä ovat tällä hetkellä:

- onnettomuuksien ehkäisyn tehostaminen ja asumisen paloturvallisuuden parantaminen,
- pelastuslaitosten toiminta- ja palvelukyvyn kehittäminen sekä osaavan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden varmistaminen,
- valmiuden kehittäminen suuronnettomuuksien, ympäristöonnettomuuksien ja poikkeusolojen varalta,
- pelastustoimea tukevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan vakiinnuttaminen,
- hätäkeskusjärjestelmän toimintavarmuuden turvaaminen ja palvelukyvyn parantaminen,
- pelastustoimen osallistuminen sisäisen turvallisuuden ohjelman toteuttamiseen (toiminta- ja taloussuunnitelma 2011–2105).

Vapaaehtoispalokuntatoiminnalla tarkoitetaan perinteisen VPK-toiminnan lisäksi puolivakinaisten, osa-aikaisessa sopimussuhteessa olevien henkilöiden, teollisuus-, laitos- ja sotilaspalokuntien toimintaa. Perinteinen vapaaehtoispalokuntatoiminta on tärkeää erityisesti harvaan asutuilla alueilla. (Spektaakkeli 1/2010.) **Vapaaehtoispalokuntatoiminnan toimintamuodot ovat palokuntien hälytystehtävät, joista vastaavat palokuntien hälytysosastot, nuorisotoiminta, naistoiminta, veteraanitoiminta ja soittokuntatoiminta** (Jaatinen 2002).

Maassamme oli vuonna 2009 runsaat 570 vapaaehtoispalokuntaa. Niiden hälytysosastoissa oli vuoden 2008 lopun tilaston mukaan yhteensä noin 23 000 henkilöä. Kokonaisuutena vapaaehtoispalokuntalaisia oli yhteensä noin 49 000 henkilöä. Vapaaehtoispalokuntien hälytystehtävien määrä on kasvanut 2000 -luvulla noin kaksinkertaiseksi. Hälytystehtävien määrä oli esimerkiksi vuonna 2001 keskimäärin 37 hälytystä osastoa kohti, josta määrä kasvoi vuonna 2009 keskimäärin 67 hälytystehtävään osastoa kohti. Työtunteja kertyi näissä tehtävissä keskimäärin runsaat 2 200 tuntia osastoa kohti. (Jäntti-Jaatinen-Horelli 2008, Jaatinen 7.10.2010.)

SPEK:n taloudesta oli käytettävissä keskusjärjestön tuloslaskelma vuodelta 2009. Sen mukaan varsinaisen toiminnan kulut olivat noin 5,8 miljoonaa euroa. Lukuun eivät sisälly piirijärjestöjen eivätkä paikallisosastojen kulut. Pääosa järjestön toiminnan rahoituksesta muodostuu toimintatuotoista, hankkeiden kohdeavustuksista, yleisavustuksista (Palosuojelurahasto, Raha-automaattiyhdistys, OK-opintokeskus), palveluhankintasopimusten tuotoista, sijoitustoiminnasta, tuotemyynnistä ja jäsenmaksutuotoista. Vapaaehtoispalokuntatoiminnan rahoitus koostuu pääosin kuntien, valtion ja oman toiminnan rahoituksesta (Vuosikertomus 2009).

2.4 SUOMEN PUNAINEN RISTI

Suomen Punainen Risti on perustettu vuonna 1877. Liitolla on 12 piirijärjestöä, jotka ovat Helsingin ja Uudenmaan piiri, Hämeen piiri, Kaakkois-Suomen piiri (Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Etelä-Savo), Lapin piiri, Länsi-Suomen piiri (Keski-Suomi ja Pohjanmaa), Oulun piiri, Satakunnan piiri, Savo-Karjalan piiri (Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo), Varsinais-Suomen piiri, Åbolands distrikt, Ålands distrikt ja Österbottens svenska distrikt. Liitolla on noin 500 paikallisosastoa ympäri maata ja liittoon kuuluu noin 90 000 jäsentä (Vuosikertomus 2009).

Punainen Risti noudattaa kaikessa toiminnassaan seitsemää perusperiaatetta, jotka ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus. Järjestön tarkoitus ja tehtävät on määritelty asianomaisessa lainsäädännössä (L 238/2000 ja A 811/2005). Järjestön tarkoituksena on:

1) kaikissa oloissa suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia,
2) edistää kansojen välistä yhteistyötä ja rauhaa,

3) pelastaa ihmishenkiä kotimaassa ja ulkomailla,

4) auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi,

5) tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi,

6) edistää kansalaisten keskuudessa yhteisvastuuta ja auttamismieltä,

7) lisätä ymmärrystä Punaisen Ristin työtä ja yleisinhimillisiä pyrkimyksiä kohtaan,

8) vahvistaa järjestön valmiutta ja toimintaedellytyksiä.

Järjestön keskeisiä toimintamuotoja ovat (kyselyvastaukset 7.9.2010):

a) auttamisvalmius kotimaassa,

b) vapaaehtoinen pelastuspalvelu,

c) ensiaputoiminta, ensihuolto,

d) henkinen tuki,

e) terveyden edistäminen,

f) hiv/aids -toiminta,

g) päihdetyö,

h) ystävätoiminta,

i) maahanmuutto- ja monikulttuurisuustoiminta,

j) humanitaarisen oikeuden toiminta.

Järjestöllä on huomattava määrä erilaisia vapaaehtoistyön muotoja, joista keskeisimpiä ovat ensiapu- ja ystäväryhmätoiminta. Liitteessä 3 on tarkempi luettelo järjestön erittäin monipuolisista vapaaehtoistehtävistä. Vapaaehtoisille ei järjestön omaksuman periaatteen mukaan makseta työstä rahallisia korvauksia, mutta kulukorvauksia suoritetaan. Vapaaehtoistyöhön käytetty työmäärä vuonna 2009 oli noin 2 064 000 tuntia ja siihen osallistui säännöllisesti tai satunnaisesti yhteensä runsaat 23 200 henkilöä. Esimerkiksi nälkäpäiväkeräykseen osallistui runsaat 11 800 henkilöä ja verenluovutukseen runsaat 157 00 henkilöä. (Kyselyvastaukset 7.9.2010.)

Järjestön taloudesta oli käytettävissä keskusjärjestön ja 12 piirijärjestön yhteenlaskettu tuloslaskelma. Sen mukaan varsinaisen toiminnan kulut olivat vuonna 2009 yhteensä noin 191,6 miljoonaa euroa. Lukuun eivät sisälly paikallisosastojen kulut. (Vuosikertomus 2009, kyselyvastaukset 2.9.2010, Noranta 2.9.2010, VIVA-tutkimus 2004.) Järjestön toiminnan merkittävimmät rahoituslähteet ovat veripalvelun liiketoiminta ja ulkoministeriön avustus kansainväliseen toimintaan. Järjestö saa valtionapua myös muihin toimintoihin samoin kuin avustusta kunnilta ja OK-opintokeskukselta. Muu rahoitus tulee pääosin katastrofirahaston tuotoista, sijoitustoiminnasta, jäsenmaksuista, lahjoituksista ja muista tuotoista (Vuosikertomus 2009).

3. ANALYYSIN LASKENTATIEDOT

3.1 JÄRJESTÖJEN VAPAAEHTOISTYÖN PERUSTIEDOT REGFIN-MALLIN LASKENTAA VARTEN

RegFin-mallin laskentaa varten pyysimme järjestöjä ilmoittamaan vapaaehtoistyöhön käytetyn työmäärän tunteina ja siihen suunnatun rahallisen panostuksen määrän vuonna 2009. Eräissä tapauksissa tiedot olivat tutkimusvuotta aiempien vuosien tietoja. Näissä tapauksissa pyysimme järjestöjen edustajia arvioimaan vapaaehtoistyön määrän vuonna 2009. Laskennassa työmäärä muutettiin vuotuiseksi tuntimääräksi, mikäli sitä ei ilmoitettu suoraan tunteina. Vapaaehtoistyön tilastoinnin vajavuudesta sekä edellä mainituista syistä tiedot eivät ole kaikilta osin tarkkoja. Kaikissa tapauksissa ne perustuvat kuitenkin järjestöjen edustajien antamiin tietoihin. Vapaaehtoistyön työtuntimäärä ja palkkauskulut olivat järjestöittäin seuraavat:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto:

a) Vapaaehtoistyön määrä oli noin 916 700 tuntia. Tuntimäärään sisältyy paikallisyhdistysten vapaaehtoistunnit, lasten ja nuorten sekä vanhempain puhelinten päivystystunnit sekä peruskoulujen tukioppilastoiminnan tunnit.

b) Vapaaehtoistyön organisoimisesta aiheutuneet palkkauskulut sosiaalikuluineen olivat noin 1,42 miljoonaa euroa. Yhdistysten vapaaehtoisille ei suoriteta palkkakorvausta. Palkkauskulut sisältävät liiton keskus- ja piirijärjestöjen rahallisen panostuksen vapaaehtoistoiminnan organisoimiseksi ja ohjaamiseksi.

c) Vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen oli 1,55 euroa.

Suomen 4H-liitto:

a) Vapaaehtoistyön määrä oli noin 320 000 tuntia.

b) Vapaaehtoistyön palkkauskulut sosiaalikuluineen olivat noin 0,68 miljoonaa euroa. Palkkauskulut sisältävät kerhonohjaajien koulutuksesta ja perehdytyksestä sekä kerhotoiminnan ohjaajantehtävistä maksetut korvaukset.

c) Vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen oli 2,13 euroa.

d) Palkkojen sivukulut on laskettu muista poiketen 12,15 %:n perusteella, koska nuorille maksetuista palkoista suoritetaan ainoastaan sosiaaliturvamaksu.

Suomen Punainen Risti:

a) Vapaaehtoistyön määrä oli 2 064 000 tuntia, mikä perustuu vuonna 2005 tehdyssä VIVA-tutkimuksessa tehtyyn selvitykseen vuoden 2004 vapaaehtoistyön tuntimäärästä. Tuntimäärää käytetään tämän tutkimuksen laskennassa, koska päivitettyä tietoa vuoden 2009 vapaaehtoistyön tuntimäärästä ei ollut käytettävissä. Selvitykseen on voitu laskea mukaan vain Suomen Punaisen Ristin osastojen, piirien, keskustoimiston tai laitosten tilastoima vapaaehtoistyö. Järjestön edustajien mukaan vapaaehtoistyöhön käytetty aika on ollut jokseenkin tasainen viime vuosina. Muutosta on ehkä tapahtunut vain siten, että lyhytkestoisen työn määrä on kasvanut suhteessa pitkäkestoiseen työhön (Noranta 4.10.2010, Salo 6.10.2010).

b) Vapaaehtoistyön organisoimiseen suunnatun rahallisen panostuksen määrä oli 9 890 000 euroa, josta palkkauskulut sosiaalikuluineen olivat noin 5 028 000 euroa. Luvut perustuvat VIVA-tutkimuksessa tehtyyn selvitykseen vuoden 2004 vapaaehtoistyön kuluista. Vapaaehtyön kuluiksi laskettiin selvityksessä vain vapaaehtoisten tukemisesta seuranneet kulut. Vapaaehtoistyön kuluihin ei laskettu suurelle yleisölle ja eri alojen ammattilaisille järjestettyjen koulutusten kuluja. Järjestö koordinoi ja tukee tiettyjen teemojen puitteissa myös muiden järjestöjen vapaaehtoistyötä eikä tämän toiminnan kuluja myöskään laskettu mukaan. (VIVA, s. 12.) Koska palkkauskustannukset ovat vuodelta 2004, niiden arvo muunnettiin järjestötoimialan ansiotasoindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon.

c) Vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen oli 2,94 euroa.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö:

a) Vapaaehtoistyön määrä oli noin 7 419 000 tuntia. Tuntimäärään on laskettu vapaaehtoispalokuntien hälytysosastoissa tehty työmäärä, johon sisältyy varsinaisten hälytystehtävien lisäksi koulutukseen, varainhankintaan ja muihin tehtäviin käyttämä tuntimäärä, varallaoloon käytetty tuntimäärä laskettuna jäljempänä selostetulla tavalla, nuoriso-osastojen ohjaajien sekä naisosastojen hälytys-, valistus-, koulutus- ja varainhankintaan käyttämä tuntimäärä. Varallaolotuntimäärän laskeminen mukaan vapaaehtoistyön tuntimäärään on perusteltua toiminnan luonteen vuoksi. Varallaolotuntimäärä on laskettu vapaaehtoispalokuntatoiminnan taloudellista merkitystä koskevassa tutkimuksessa (Jaatinen 2002) mainituilla perusteilla ja määräksi on saatu noin 20 miljoonaa tuntia vuodessa. Varallaolotunnit on muutettu normaaleiksi työtunneiksi kertoimella 0,3. Tämä perustuu tuolloin voimassa olleen työehtosopimuksen mukaiseen varallaolon korvaustasoon (KVTES 2001–2002).

b) Vapaaehtoispalokuntatoimintaan suunnatun rahallisen panostuksen palkkauskulut sosiaalikuluineen olivat noin 27,3 miljoonaa markkaa vuonna 1998. (Jaatinen 2002, toimintatilasto 10.4.2000.) Keskusjärjestön ja piirien yhteenlaskettu panostus vapaaehtoistyöhön oli vuonna 2009 yhteensä 3,9 miljoonaa euroa. (Jaatinen 8.10.2010). Laskemalla mainitut palkkauskustannukset yhteen, ottamalla huomioon euromuunnos ja muuntamalla vuoden 1998 palkkauskustannukset järjestötoiminnan toimialan ansiotasoindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon saadaan vapaaehtoispalokuntatoiminnan palkkauskustannuksiksi noin 12,5 miljoonaa euroa.

c) Vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta sosiaalikuluineen oli 1,68 euroa.

3.2 REGFIN-MALLISSA KÄYTETTÄVÄT JÄRJESTÖJEN JA JULKISEN SEKTORIN TOIMIALOJEN PARAMETRITIEDOT

RegFin on yleisen tasapainon malli, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Mallin perusaineisto on Tilastokeskuksen alue- ja kansantalouden tilinpidon tiedot muun muassa tuotannosta ja työllisyydestä toimialoittain. Järjestöjen vapaaehtoistyön taloudellista volyymiä koskevan tarkastelun tuottamat taloudellista muutosta kuvaavat parametrit syötetään malliin, joka saa aikaan shokkivaikutukseksi kutsutun muutoksen mallissa mukana olevissa tunnusluvuissa asianomaisilla toimialoilla. Shokkivaikutus eli vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta kuvaava euromääräinen arvo saadaan esiin mallin tuottaman tuloksen ja alkuperäisen tilanteen erotuksena.

Järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen laskemiseksi tarvitaan siis toiminnan vuosittainen työtuntimäärä ja toiminnan kokonais- tai palkkauskustannukset, josta lasketaan vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta. Palkkauskustannusten perusteella lasketaan vapaaehtoistyön taloudellinen volyymi rahamääräisenä, mikäli se ei ilmennyt järjestöiltä saaduissa tiedoissa. Toiminnan taloudellinen volyymi tarkoittaa käytännössä rahallista kokonaispanostusta toimintaan. Niiden järjestöjen osalta, joilta tietoa ei ollut suoraan käytettävissä, tunnusluku laskettiin samalla periaatteella olettamalla, että vapaaehtoistyön palkkauskustannusten osuus on keskimäärin noin 50 % toimintakuluista. Julkisen sektorin toimialakohtaisissa laskelmissa vastaava osuus vaihtelee välillä 40–60 %. Esimerkiksi myös SPR:n omassa tutkimuksessa palkkakustannusten osuus toimintakuluista oli runsaat 50 % (VIVA-tutkimus). Laskennan ensimmäisessä vaiheessa vapaaehtoistyön taloudellista volyymiä verrataan järjestöjen oman toimialan (muut palvelut) tuotokseen ja tulokseksi saadaan **parametri 1**, joka kuvaa *vapaaehtoistyön taloudellista arvoa suhteessa oman toimialan tuotokseen*.

Vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen laskemiseksi oletetaan, että tehtävät siirtyisivät julkisen sektorin verrokkitoimialan (esimerkiksi terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut) hoidettavaksi. Kyse on laskentaa varten tehdystä teoreettisesta oletuksesta. Tällöin laskentaa varten tarvitaan myös julkisen sektorin verrokkitoimialalla tehtyjen työtuntien määrä ja sille laskettu tuntihinta. Laskennan toisessa vaiheessa järjestöjen vapaaehtoistyön ja julkisen sektorin verrokkitoimialan palkkauskustannusten suhteellista eroa verrataan verrokkitoimialan palkkauskustannuksiin ja tulokseksi saadaan **parametri 2**, joka kuvaa *vapaaehtoistyön palkkauskustannusten suhdetta julkisen sektorin verrokkitoimialan palkkauskustannuksiin*. Näiden taloudellista muutosta kuvaavien parametrien perusteella RegFin-mallin laskentatuloksena saadaan esiin vapaaehtoistyön lisäkustannukset yhteiskunnalle, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Malli ottaa huomioon myös valtionveron ja kunnallisveron muutokset.

Tulokset osoittavat vapaaehtoistyön tuottaman nettomääräisen säästön yhteiskunnalle, kun tehtävät hoidetaan järjestöjen vapaaehtoistyönä. Tätä voidaan kutsua järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudelliseksi vaikutukseksi. Tämä on tulkittavissa myös tehokkuuden muutokseksi, joka tarkoittaa operationaalisessa muodossa reaalisen BKT:n muutosta, ja jossa siis inflaation vaikutus on vähennetty. Tulosten mukaan vapaaehtoistyön oletettu siirtäminen julkiselle sektorille heikentää tehokkuutta, koska palkkaustannusten noustessa työvoiman kysyntä ja työtulot laskevat, jolloin kotitalouksien ostovoima heikkenee. Mallin tuloksessa tehokkuuden muutoksen tunnusluku (BKT) on negatiivinen, koska yhteiskunnalle aiheutuisi lisäkustannuksia, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Mallissa oletetaan, ettei pääomakustannuksissa tapahdu muutoksia. Tämä perustuu siihen, että malli tarkastelee työn hintaa, joka muodostuu käytetystä panostuksesta ja työn määrästä. Järjestöjen vapaaehtoistyön parametritiedot ovat vuodelta 2009. Kyseisen vuoden tilastotietojen puuttuessa käytettävissämme oli eräiltä osin myös aiempien vuosien tilastotietoja, jotka muunnettiin vuoden 2009 tasoon. Julkisen sektorin verrokkitoimialojen parametritiedot ovat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon viimeisimmästä vuoden 2007 tilastosta Tuotanto ja työllisyys 1975–2007.

4 JÄRJESTÖJEN VAPAAEHTOISTYÖN KANSANTALOUDELLINEN VAIKUTUS

4.1 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyö on palkatonta. Liiton vapaaehtoiset eivät saa työstä palkkakorvausta. Esimerkkinä MLL:n vapaaehtoisista ovat tukioppilas, perhekahvilan vetäjä ja auttavien puhelinten päivystäjä. Vapaaehtoistyöstä aiheutuu kuitenkin erilaisia kuluja, joita voidaan korvata työntekijöille. Järjestö, kuten kaikki muutkin järjestöt, joutuu siis panostamaan myös rahallisesti vapaaehtoistyöhön, jolloin siitä syntyy kustannuksia. Seuraavassa taulukossa on järjestön vapaaehtoistyön parametritiedot RegFin-laskentaa varten.

Laskennan perusteena oleva vapaaehtoistoiminnan työmäärä oli noin 916 700 tuntia vuonna 2009. Toimintaan suunnatun rahallisen panostuksen perusteella lasketut henkilöstökustannukset olivat noin 1,4 miljoonaa euroa, jolloin keskimääräiseksi tuntipalkaksi saadaan 1,55 euroa sosiaalikuluineen. Vapaaehtoistyön taloudellinen volyymi on noin 2,8 miljoonaa euroa, joka on laskettu edellä mainitulla tavalla (kappale 3.2).

Julkisen sektorin terveydenhoidon ja sosiaalipalveluiden palkansaajakorvausten perusteella lasketuksi tuntihinnaksi saadaan 23,15 euroa, joka on 14,9 kertaa korkeampi kuin MLL:n vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta. Näiden tietojen perusteella lasketaan parametri, joka kuvaa MLL:n vapaaehtoistyön suhteellista arvoa oman toimialan tuotokseen nähden. Lisäksi lasketaan parametri, joka kuvaa järjestön vapaaehtoistyön arvoa suhteessa julkisen sektorin verrokkitoimialan palkkauskustannuksiin.

RegFin-mallin avulla lasketaan vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus. Saamme lopputuloksen luottamusvälinä, joka tarkoittaa 95 %:n todennäköisyyttä sille, että euromääräinen vaikutus on jäljempänä saadun tuloksen mukaisella vaihteluvälillä. Pyöristämme luvut lähimpään täyteen miljoonaan euroon. Laskennan tulokseksi saadaan, että vapaaehtoistyön arvo on noin **9–15 miljoonaa euroa** sisältäen myös kerroinvaikutukset. Keskiarvo on noin **12 miljoonaa euroa.** Tulos kertoo, että vapaaehtoistyön ylläpitäminen aiheuttaisi yhteiskunnalle keskimäärin 12 miljoonan euron lisäkustannukset, mikäli julkisen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Tulos myös tarkoittaa **y**hteiskunnalle syntyvää säästöä, kun toiminta hoidetaan järjestön vapaaehtoistyön muodossa. Tulos osoittaa järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen.

4.2 SUOMEN PUNAINEN RISTI

Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyön tunnusluvut saatiin osaksi järjestölle suunnatun kyselyn avulla sekä osaksi vuonna 2005 suoritetusta VIVA-tutkimuksesta, jossa arvioitiin liiton vapaaehtoistyön arvoa ja kuluja vuoden 2004 toiminnasta. Mainitussa tutkimuksessa on kyselyyn perustuvaa informaatiota toiminnan laajuudesta ja kustannuksista. Kun käytettävissämme ei ole tutkimuksessa esitetyllä tarkkuudella vastaavia tietoja vuodelta 2009, käytämme kyseisessä tutkimuksessa esille tuotu-

Taulukko 4.1. Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoistyön parametritiedot.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto	Työtunteja/ vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkakust / vuosi, milj. €	Vapaaehtoistyön volyymi, milj. €
Vapaaehtoistyö	916 672	1,55	1,42	2,80
TOL 2008: Terveydenhoito ja sosiaalitoimi	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkojen suhde	Palkansaajakorvaukset/ vuosi, milj. €
Palkkatyö	495,7	23,15	14,9	11 473
Työn tuotos, milj. €	19 524			

ja tietoja vapaaehtoistyön työmäärästä ja kustannuksista. Tutkimustiedot ovat noin kuusi vuotta vanhoja, mutta liiton edustajien käsityksen mukaan vapaaehtoistyöhön käytetty työmäärä on ollut suhteellisen vakaata viime vuosien aikana. Muutosta on tapahtunut ehkä siinä mielessä, että lyhytkestoisten vapaaehtoistehtävien suosio (kuten keräystoiminta) ja sitä kautta vapaaehtoistyön määrä on noussussa suhteessa pitkäkestoiseen toimintaan. (Noranta 27.9.2010, Salo 6.10.2010.)

VIVA-tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyöhön osallistui tutkimusvuonna yhteensä noin 23 200 henkilöä. Tehtyjen työtuntien määrä oli noin 2 064 000 tuntia ja työhön suunnattu kokonaispanostus oli yhteensä noin 9,9 miljoonaa euroa vuonna 2004. Palkkakustannukset olivat noin 5,0 miljoonaa euroa, joka oli noin 51 % kokonaispanostuksen määrästä. (VIVA-tutkimus 2005.)

Vapaaehtoistyön määrä oli noin 2,1 miljoonaa tuntia vuonna 2009. Työhön suunnatun rahallisen panostuksen perusteella lasketut henkilöstökustannukset olivat noin 6,1 miljoonaa euroa, jolloin keskimääräiseksi tuntipalkaksi saadaan 2,94 euroa sosiaalikuluineen. Toiminnan taloudellinen volyymi on noin 11,9 miljoonaa euroa.

Terveydenhoidon ja sosiaalitoimen alan palkansaajakorvausten perusteella laskettu tuntipalkka vuonna 2007 oli 23,15 euroa sosiaalikuluineen, joka on 7,9 kertaa korkeampi kuin tutkimuksen kohteena olevan järjestön vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntihinta vuonna 2009. Saatujen parametrien perusteella lasketaan vastaavat kertoimet kuin edellä.

RegFin-laskennan tulokseksi saatiin, että vapaaehtoistyön arvo vaihtelee 95 %:n todennäköisyydellä **28–45 miljoonan euron** välillä sisältäen kerroinvaikutukset. Keskiarvo on noin **36 miljoonaa euroa.** Tulos tarkoittaa, että yhteiskunnalle aiheutuisi keskimäärin 36 miljoonan euron suuruiset lisäkustannukset, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Toisin tulkittuna tulos tarkoittaa, että yhteiskunnalle syntyy edellä mainitun suuruinen säästö, kun toiminta hoidetaan järjestön vapaaehtoistyönä. Tulos kuvaa järjestön vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta.

Laskimme myös SPR:n suurimman piirijärjestön osastoissa suoritetun vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen. Kyseessä on Länsi-Suomen piiri. Saimme tarvittavista perustiedoista ainoastaan vapaaehtoistyön tuntimäärän vuonna 2009, joka oli 465 760 tuntia. Kustannustietojen puuttuessa käytimme koko SPR:n vapaaehtoistyön laskennassa käytettyjä tunnuslukuja. Tulokseksi saimme, että vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus oli 95 %:n todennäköisyydellä **6–10 miljoonaa euroa** sisältäen kerroinvaikutukset. Keskiarvo oli noin **8 miljoonaa euroa.** Tämän perusteella SPR:n Länsi-Suomen piirin alueella tehdyn vapaaehtoistyön arvo olisi siten noin viidennes koko järjestön vapaaehtoistyön arvosta.

Taulukko 4.2. Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyön parametritiedot

Suomen Punainen Risti	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkakust / vuosi, milj. €	Vapaaehtoistyön volyymi, milj. €
Vapaaehtoistyö	2,1	2,94	6,06	11,93
TOL 2008: Terveydenhoito ja sosiaalitoimi	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkojen suhde	Palkansaajakorvaukset/ vuosi, milj. €
Palkkatyö	495,7	23,15	7,9	11 473
Työn tuotos, milj. €	19 524			

4.3 SUOMEN 4H-LIITTO

Suomen 4H-liiton vapaaehtoistyön perustiedot saatiin järjestölle suunnatun kyselyn avulla. Lisäksi tietoja saatiin järjestön toimintatilastosta vuodelta 2009, joka sisältää monipuolista tietoa eri toimintamuodoista ja kustannuksista. Liiton vapaaehtoistyössä maksetaan korvauksia lähinnä kerhotoiminnan ohjaustehtävissä toimiville nuorille. Nuorten korvaukset olivat noin 20 euroa kuukaudessa. Korvaukset olivat vuositasolla noin 618 000 euroa. Summaan sisältyy myös vapaaehtoisten perehdytyksen ja koulutuksen korvaukset. Vapaaehtoisten rekrytointiin liittyviä kustannustietoja ei ollut käytettävissä. Aikuisille ei yleensä suoriteta korvauksia. Muista vapaaehtoistehtävistä ei yleensä suoriteta korvauksia. Seuraavassa taulukossa on liiton vapaaehtoistyön analyysin perusteena olevat parametritiedot.

Vapaaehtoistyön määrä oli liiton arvion mukaan noin 320 000 tuntia (Petrell 7.10.2010). Vapaaehtoistyöstä (kerhotoiminnan ohjaus) maksetut palkat ja palkkiot olivat noin 0,7 miljoonaa euroa sisältäen palkkojen sivukulut. Keskimääräiseksi tuntipalkaksi muodostuu 2,13 euroa sosiaalikuluineen. Vapaaehtoistyön taloudellinen volyymi on noin 1,3 miljoonaa euroa.

Suomen 4H-liiton verrokkitoimialana käytämme koulutustoimialaa. Toimialan palkansaajakorvausten perusteella laskettu tuntipalkka oli vuonna 2007 sosiaalikuluineen 28,60 euroa/tunti. Määrä on 13,4 kertaa korkeampi, kuin 4H-liiton vapaaehtoistyön keskimääräinen tuntikorvaus vuonna 2009. Parametrien perusteella lasketaan vastaavat kertoimet kuin edellä. RegFin-laskennan tulokseksi saatiin, että vapaaehtoistyön arvo vaihtelee 95 %:n todennäköisyydellä **3–5 miljoonan euron** välillä kerroinvaikutuksineen. Keskiarvo on noin **4 miljoonaa euroa.** Tulos tarkoittaa, että yhteiskunnalle aiheutuisi keskimäärin noin 4 miljoonan euron suuruiset lisäkustannukset, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Toisin tulkittuna tulos osoittaa, että yhteiskunnalle syntyy vastaavan suuruinen säästö, kun tehtävät hoidetaan vapaaehtoistyönä. Tulos kuvaa siten järjestön vapaaehtoistyön kansantaloudellista vaikutusta. Liiton vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on myös tässä tapauksessa merkittävä, kun otetaan huomioon toiminnan volyymi.

Taulukko 4.3. Suomen 4H-liiton vapaaehtoistyön parametritiedot

Suomen 4H-liitto	Työtunteja/ vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkakust / vuosi, milj. €	Vapaaehtoistyön volyymi, milj. €
Vapaaehtoistyö	320 000	2,13	0,68	1,34
TOL 2008: Koulutus	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkojen suhde	Palkansaajakorvaukset/ vuosi, milj. €
Palkkatyö	230,7	28,60	13,4	6 598
Työn tuotos, milj. €	10 232			

4.4 SUOMEN PELASTUSALAN KESKUSJÄRJESTÖ

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön vapaaehtoistyön ydin on vapaaehtoispalokuntatoiminta. VPK-toiminta on vapaaehtoisten, tehdaspalokuntien ja kuntien palolaitosten yhteydessä tapahtuvaa, vapaaehtoisuuteen perustuvaa pelastustoimintaa. Vapaaehtoispalokunnat ovat yhdistyksiä, jotka suorittavat pelastusalan tehtäviä. Osa henkilöstöstä saa tehtävistä palkkakorvausta ja osa henkilöstöstä toimii harrastusmielessä ilman palkkakorvausta. (Jaatinen 2002). Toimintamuotoina ovat hälytysosastojen toiminta, palokuntanuorisotoiminta, palokuntanaistoiminta, tukiosastotoiminta ja soittokuntatoiminta.

Vapaaehtoispalokuntatoiminnan tiedot saatiin SPEK:n tuottamasta tilastomateriaalista, toimintaa koskevista tutkimuksista, järjestölle tehdyn kyselyn avulla sekä järjestön toimihenkilöiden haastattelujen avulla. Vapaaehtoisten palokuntien hälytysosastojen keskimääräisen työmäärän ja palokuntien määrän perusteella laskettu hälytysosastojen tuntimäärä oli runsaat 1,4 miljoonaa tuntia vuonna 2009. (Toimintatilasto 2009, Jaatinen 7.10.2010.) Toiminnan luonteeseen kuuluu myös varallaolo. Varallaolotuntien määrä oli tutkimuksen mukaan vuonna 2001 noin 20 miljoonaa tuntia vuodessa (Jaatinen 2002). Varallaolotuntien määrää ei voi sellaisenaan käyttää vapaaehtoistyön työmääränä eikä myöskään tuntipalkan määrittelyn perusteena. Varallaoloajasta korvataan yleensä keskimäärin 20–50 % tuntipalkasta. Varallaolotunnit on muutettu normaaleiksi työtunneiksi olettamalla, että korvaus olisi keskimäärin 30 % tuntipalkasta. Tällöin 3,3 varallaolotuntia vastaa yhtä normaalia työtuntia eli varallaoloajasta kolmasosa on laskettu mukaan vapaaehtoistyön työtuntimäärään ja tuntikorvauksen hintaa määriteltäessä.

Vapaaehtoistyön palkkauskustannustiedot on poimittu useasta eri lähteestä (Toimintatilastokysely 2001, Jaatinen 2002 ja Jaatinen 8.10.2010). Koska osa kustannuksista on aikaisemmilta vuosilta, ne on tältä osin muunnettu vuoden 2009 rahanarvoon järjestötoimialan ansiotasoindeksin avulla. Vapaaehtoistyön palkkauskustannukset koostuvat kuntien ja maksamista korvauksista ja palokuntien omista korvauksista vapaaehtoispalokuntatoimintaan, hälytystoiminnan varallaolokorvauksista sekä keskus- ja piirijärjestötason vapaaehtoistyöhön suuntaamasta rahallisesta panostuksesta. Laskennan perusteena oleviksi vapaaehtoistyön palkkauskustannuksiksi muodostuu hälytystehtävien ja varallaolon tuntimäärä sekä indeksitarkistukset huomioon ottaen yhteensä 12,5 miljoonaa euroa sosiaalikuluineen. RegFin-mallin laskennassa pelastustoimen verrokkitoimialana on käytetty julkisen hallinnon toimialaa. Alla olevassa taulukossa on järjestön vapaaehtoistyön parametritiedot laskentaa varten.

SPEK:n vapaaehtoispalokuntatoiminnan työmääräksi saatiin noin 7,4 miljoonaa tuntia. Työstä maksetut palkkakorvaukset olivat noin 12,5 miljoonaa euroa vuonna 2009 sisältäen myös palkan sivukulut. Keskimääräiseksi tuntipalkaksi saadaan 1,68 euroa sosiaalikuluineen. Vapaaehtoistyön taloudellinen volyymi on noin 24,6 miljoonaa euroa.

Verrokkitoimialan palkansaajakorvausten perusteella laskettu tuntipalkka oli vuonna 2007 sosiaalikuluineen 21,68 euroa/tunti. Määrä on 12,9 kertaa korkeampi kuin vapaaehtoispalokuntatoiminnan keskimääräinen tuntikorvaus vuonna 2009. Liiton vapaaehtoistyön kansantaloudelliseksi arvoksi saamme 95 %:n todennäköisyydellä **60–97 miljoonaa euroa** sisältäen kerroinvaikutukset. Keskiarvo on noin **79 miljoonaa euroa.** Tuloksen mukaan yhteiskunnalle aiheutuisi keskimäärin 79 miljoonan euron suuruiset lisäkustannukset, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Vastaavasti **y**hteiskunnalle syntyy edellä mainitun suuruinen säästö, kun toiminta hoidetaan vapaaehtoistyön muodossa. Tulos kuvaa järjestön vapaaehtoispalokuntatyön kansantaloudellista vaikutusta. Toiminnan kansantaloudellinen vaikutus on merkittävä. Jos laskennassa otettaisiin huomioon lisäksi pelastetun omaisuuden arvo, kansantaloludellinen vaikutus olisi huomattavasti korkeampi (Katajamäki 2008).

Taulukko 4.4. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön vapaaehtoistyön parametritiedot.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkakust / vuosi, milj. €	Vapaaehtoistyön volyymi, milj. €
Vapaaehtoistyö	7,4	1,68	12,49	24,59
TOL 2008: Julkinen hallinto	Työtunteja, milj. / vuosi	Palkka, €/tunti	Palkkojen suhde	Palkansaajakorvaukset/ vuosi, milj. €
Palkkatyö	297,8	21,68	12,9	6 457
Työn tuotos, milj. €	13 891			

5. YHTEENVETO

Järjestöjen vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on laskettu olettamassamme tilanteessa, jossa julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät. Vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus muodostuu toimintaan suunnatun rahallisen panostuksen ja tehdyn työmäärän aikaansaamana BKT:n nettomuutoksena, kun järjestöjen vapaaehtoistyö korvattaisiin julkisen sektorin toimesta suoritettavalla palkkatyöllä. Vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen euromääräinen arvo on mallin tuottaman tuloksen ja alkuperäisen tilanteen erotus. Tulokset kuvaavat yhteiskunnalle aiheutuvaa lisärasitusta, mikäli julkinen sektori hoitaisi vastaavat tehtävät korkeammalla tuntihinnalla. Samalla ne kuvaavat järjestöjen vapaaehtoistyön tuottamaa yhteiskunnallista säästöä, kun työ tapahtuu edelleenkin vapaaehtoistyön muodossa.

Vapaaehtoistyön rahallinen arvo riippuu oleellisesti seuraavista tekijöistä:

a) järjestöjen vapaaehtoistyölle muodostuvasta keskimääräisestä tuntihinnasta,

b) järjestöjen vapaaehtoistyön arvosta verrattuna oman järjestötoimialan tuotoksen arvoon,

c) järjestöjen ja verrokkitoimialan vapaaehtoistyön palkkakorvaussuhteesta.

Mitä korkeampi on vapaaehtoistyön tuntihinta, sitä korkeampi on toiminnan taloudellinen volyymi ja sitä korkeampi on vapaaehtoistyön arvo suhteessa oman järjestötoimialan työn tuotokseen. Tämä nostaa vapaaehtoistyön rahallista arvoa. Toisaalta, mitä suurempi on vapaaehtoistyön ja verrokkitoimialan palkkakorvausten ero, sitä suurempi on vapaaehtoistyön arvo suhteessa verrokkitoimialan palkkakorvausten tasoon. Tämä nostaa vapaaehtoistyön rahallista arvoa. RegFin-mallissa lopputulos muodostuu kaikkien näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

Saatujen tulosten perusteella on mielenkiintoista tarkastella myös järjestöjen vapaaehtoistyön yhteenlaskettua kansantaloudellista vaikutusta ja katsoa, millaiseksi muodostuu työn hinta yhtä työtuntia kohti. Seuraava taulukko on yhteenveto mainituista asioista.

Vapaaehtoistyön työmääräksi muodostuu yhteensä runsaat 10,7 miljoonaa tuntia laskettuna vuoden 2009 tilanteessa. Tämä vastaa runsaan 6 700 henkilötyövuoden työpanosta, kun yhden henkilön vuotuiseksi työtuntimääräksi lasketaan keskimäärin 1 600 tuntia. Vapaaehtoistyön kansantaloudellinen arvo nousee keskimäärin noin 132 miljoonaan euroon, mikä vastaa esimerkiksi noin 20 000 asukkaan kunnan käyttötalousmenojen loppusummaa. Vapaaehtoistyön työtunneilla painotettu keskimääräinen tuntihinta on 12,44 euroa. Vapaaehtoistyöstä järjestöille aiheutuneiden kustannusten työtunneilla painotettu keskiarvo yhtä työtuntia kohti on 1,93 euroa.

Jos verrataan järjestöjen vapaaehtoistyön yhteenlaskettua kansantaloudellista arvoa yhtä työtuntia kohden vastaavaan alkuperäiseen arvoon yhtä työtuntia kohden, on ero keskimäärin 6,5-kertainen. Tämä on tulkittavissa siten, että järjestöjen vapaaehtoistyöhön sijoitetulla yhdellä eurolla saadaan noin kuusinkertainen tuotos yhtä työtuntia kohti laskettuna. Tulos antaa hyvän kuvan vapaaehtoistyön kansantaloudellisesta vaikutuksesta ja merkityksestä.

Tulosten tulkinnassa on syytä ottaa huomioon, että saadut euromäärät eivät ole tarkkoja. Vapaaehtoistyön tuntimäärät perustuivat eräiltä osin arvioon. Järjestöjen vastauksista ilmeni lisäksi, etteivät tuntimäärät sisältäneet välttämättä kaikkea vapaaehtoistyötä. (Petrell 17.09.2010, Jaatinen 08.10.2010). Myös rahallisen panostuksen laskentaperiaatteet saattoivat jossain määrin poiketa toisistaan eri järjestöissä. Vapaaehtoistyön tuntimäärä- ja kustannustiedot olivat myös eräiltä osin vuotta 2009 aiemmalta ajalta. Järjestöjä pyydettiinkin arvioimaan, mikä olisi vapaaehtoistyön tuntimäärä nimenomaan vuonna 2009. Saatujen arvioiden perusteella laskennassa käytettiin mainitulla tavalla tarkistettuja tuntimääriä. Kustannustietojen osalta meneteltiin niin, että vuotta 2009 aiemmalta ajalta olleet kustannukset muunnettiin vuoden 2009 rahanarvoon. Lisäksi parametrisoinnissa käytetyn tilaston tunnusluvut julkisen sektorin tuotannosta ja työllisyydestä olivat vuodelta 2007, kun järjestöjen tunnusluvut olivat vuodelta 2009. Mainittujen syiden vuoksi olemme ilmoittaneet tulokset luottamusvälinä. Tulokset kuvaavat mielestämme kuitenkin riittävällä tarkkuudella tutkimuksen kohteena olevien järjestöjen vapaaehtoistyön rahallista arvoa.

Tätä tutkimusta varten järjestöt ovat itse määritelleet ja laskeneet sekä vapaaehtoistyön työmäärän että toimintaan suunnatun rahallisen panostuksen kokonaismäärän. Järjestökohtaisten tulosten kannalta olisi hyvä, että vapaaehtoistyön tuntimäärä ja siihen suunnattu rahallinen panostus olisi laskettu yhtenäisellä periaatteella. Järjestöjen vapaaehtoistyön muotojen erilaisuus, työmäärän ja kustannusten tilastoinnin ja seurannan puutteellisuus vaikuttavat siihen, että yhtenäistä laskentaperustetta ei ole helppo muodostaa. Arvioimme, että laskentapohjan eroilla on tässä tapa-

Taulukko 5.1. Järjestöjen vapaaehtoistoistyön kansantaloudellinen arvo yhteensä ja yhtä työtuntia kohti.

Järjestö	Vapaaehtoistyön tuntimäärä/vuosi	Vapaaehtoistyön arvo, milj. €	VE-työn arvo, €/tunti	VE-työn alkup. arvo, €/tunti	Tuotos, €/tunti / panos, €/tunti
MLL	916 672	9,5 - 15,0	13,31	1,55	8,6
SPR	2 064 415	27,7 - 45,0	17,63	2,94	6,0
4 H	320 000	3,3 - 5,5	13,75	2,13	6,5
SPEK	7 418 853	60,2 - 97,4	10,84	1,68	6,4
Yht/ pain. keskiarvo	**10 719 940**	**100,7 - 162,9**	**12,44**	**1,93**	**6,5**

uksessa lähinnä marginaalinen vaikutus tuloksiin.

Tutkimustulokset osoittavat neljän järjestön vapaaehtoistyön kansantaloudellisen vaikutuksen. Tulokset on yleistettävissä myös muiden järjestöjen vastaavaan toimintaan, koska ne perustuvat tehdyn työn määrään ja siihen suunnattuun rahalliseen panostukseen. Kun nämä tekijät selvitetään, vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on laskettavissa minkä tahansa järjestön osalta.

Vapaaehtoistyön roolin arvioidaan yhä korostuvan tulevaisuudessa. Tämä käy ilmi juuri valmistuneesta tutkimuksesta, joka käsitteli kolmatta sektoria ja julkista valtaa. Kuntajohdolle suoritetun kyselyn mukaan jopa noin 80 % vastaajista arvioi, että palvelutarpeen kasvusta selvitään tulevaisuudessa vain lisäämällä vapaaehtoistyön ja omaisten vastuuta palveluista. Toisaalta palvelujen tuottamiseen vapaaehtoistyönä ei kuitenkaan uskota (Pihlaja 2010). Vastaukset kuvaavat määrättyä ristiriitaa vapaaehtoistyön mahdollisuuksien ja käytännön todellisuuden välillä. Joka tapauksessa vapaaehtoistyö on edelleen kolmannen sektorin järjestötyön kulmakivi, jolla on paljon annettavaa myös julkisten palvelujen kehittämisessä.

6. LOPUKSI

Vapaaehtoistyön tutkimus on ajankohtainen aihe. Julkisten palvelujen rahoituksen haasteissa kysytään yhä enemmän järjestötoiminnan ja myös vapaaehtoistyön apua. Vapaaehtoistyön rahallisen arvon ja kansantaloudellisen vaikutuksen tutkiminen edellyttää täsmällistä tietoa työn määrästä, siihen osallistuvien ihmisten määrästä ja toiminnan kustannuksista. Suomalainen kansalaisjärjestötoiminta pohjautuu pitkälle itsenäisten paikallisten yhdistysten ja organisaatioiden toimintaan. Järjestöjen valtakunnallinen organisaatio koostuu tavallisesti paikallistason, piiritason ja keskusjärjestötason organisaatioista, jotka toimivat itsenäisesti. Tämä tuli hyvin esiin myös tämän tutkimuksen tiedonkeruun yhteydessä. Vapaaehtoistyö tapahtuu käytännössä kuitenkin aina pääosin paikallistasolla.

Järjestöjen eri tason organisaatioiden itsenäinen ja vapaaehtoinen luonne näkyy muun muassa siten, että toiminnan talous on yleensä järjestetty kolmen itsenäisen tason talouksiksi. Tämä tarkoittaa, ettei järjestöillä yleensä ole koko järjestöorganisaatiota kattavaa yhtenäistä taloussuunnitelmaa tai talousarviota eikä myöskään tilinpäätöstä. Paikallis-, piiri- ja keskusjärjestöt ovat siten kukin omia talousyksiköitä. Tällainen on tilanne jokaisen tämän tutkimuksen kohteena olevan järjestön kohdalla.

Vapaaehtoistyön luonteeseen ei välttämättä kuulu systemaattinen tilastointi ja seuranta. Osaltaan tästä johtuu, ettei vapaaehtoistyön määrästä ja rahallisesta merkityksestä yhteiskunnalle ole olemassa tarkkaa tietoa. Vapaaehtoistyötä koskevan tutkimuksen kannalta olisi erittäin tärkeää, että järjestöillä olisi olemassa systemaattiset vapaaehtoistyön ja talouden tilastointi- ja seurantajärjestelmät, joiden tiedot kattaisivat järjestöjen koko toimintakentän ja olisivat myös tutkijoiden saatavissa ja käytettävissä. Koko järjestökentän kattavien toiminta- ja taloustietojen saatavuus palvelee myös järjestöjen omia etuja, kun halutaan tutkia ja arvioida vapaaehtoistyön merkitystä yhteiskunnassa. Tätä tietoa tarvitaan vapaaehtoistyön arvon esille nostamiseksi julkisuudessa ja esimerkiksi myös sen yhteiskunnalta saaman rahoituksen oikeudenmukaisuuden arvioinnissa.

LÄHTEET

Haastattelut ja keskustelut:

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
Palokuntajohtaja Petri Jaatinen, 23.6.2010 ja 7.10.2010
Erikoistutkija Teija Mankkinen, 23.06.2010

Suomen Punainen Risti
Hallintojohtaja Tapani Väisänen, 1.7.2010
Projektipäällikkö Marita Salo, 7.10.2010
Toiminnanjohtaja Pekka Annala, 9.8.2010

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Järjestöpäällikkö Milla Kalliomaa 1.7.2010 ja 7.10.2010
Koordinaattori Katariina Suomu 1.7.2010

Suomen 4H-liitto
Toimitusjohtaja Seppo Hassinen, 1.7.2010
Hallintojohtaja Reijo Petrell, 7.10.2010

Järjestöjen dokumentit:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto:
Vastaus sähköpostikyselyyn 2.9.2010
Vuosikertomus 2009
www.mll.fi

Suomen Punainen Risti:
Vastaus sähköpostikyselyyn 7.9.2010
Vastaus sähköpostikyselyyn 20.09.2010, Länsi-Suomen Piiri
Vuosikertomus 2009
Toimintatilasto 2009
Länsi-Suomen Piiri, vuosikertomus 2009
Laki Suomen Punaisesta Rististä (238/2000). Annettu 25.2.2000
Tasavallan Presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä (811/20059. Annettu 14.10.2005
www.redcross.fi

Suomen 4H-liitto:
Vastaus sähköpostikyselyyn 17.9.2010
Vuosikertomus 2009
4H-nuorisotyö 2008-2010. Strategia-asiakirja
4H-toiminnan tilastot 2009/2.3.2010
www.4h.fi

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö:
Vuosikertomus 2009
Toiminta- ja taloussuunnitelma 2011–2015
Spektaakkeli 1/2010. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ajankohtaistiedot
Tunnuslukuja vapaaehtoisesta palokunnasta 10.4.2000
www.spek.fi

Väliraportointi ja järjestöjen palautteet

Väliraportointitilaisuus Helsingissä Radisson Blu Royal hotellissa 10.12.2010.
Raportointiseminaari Helsingissä Radisson Blu Royal hotellissa 12.01.2011.

Kirjallisuus:

Jaatinen Petri, Vapaaehtoisen palokuntatoimen taloudellinen merkitys. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, järjestö PD III. Tampere 2002.

Jäntti Mika - Jaatinen Petri - Horelli Ilkka, Vapaaehtoispalokuntien jäsenmäärän lisääminen -projekti. 1. vaiheen loppuraportti 31.12.2008. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö 2008.

Katajamäki Juhani, Vapaaehtoinen palokuntaliike kansakuntaa rakentamassa. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Helsinki 2008.

Pihlaja Ritva, Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallisalan Kehittämissäätiö. Vammala 2010.

Rutherford Thomas F. and Törmä Hannu (2010). Efficiency of Fiscal Measures in Preventing Out Migration from North-Finland. Regional Studies, Vol. 44, No 4, 465 - 475. www.helsinki.fi/ruralia/ > Asiantuntijapalvelut > RegFin-mallit > Artikkelit

Suominen Petteri, Arvon mekin ansaitsemme. Tutkimus vapaaehtoispalokuntien yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja merkittävyydestä. Tampere 2002.

Törmä Hannu (2008). Do Small Towns Development Projects Matter, and Can CGE Help? Journal of Spatial Economic Analysis Vol. 3, No. 2, June. www.helsinki.fi/ruralia/ > Asiantuntijapalvelut > RegFin-mallit > Artikkelit.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Kansalaisjärjestöteemaryhmä. Tiedote 18.11.2010.

VIVA. Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnan arvon ja kulujen arviointi 2004. Suomen Punainen Risti.

The Study on Volunteering in the European Union. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency (EAC-EA). Directorate General Education and Culture (DG EAC). Final Report submitted by GHK. 17 February 2010.

Tilastot:

Tilastokeskus: Kansantalouden ja aluetilinpito. Tuotanto ja työllisyys maakunnittain 1975-2007
Tilastokeskus: Käsitteet ja määritelmät
Euroopan tilinpitojärjestelmä (EKT 1995)
Tilastokeskuksen toimialaluokitus (TOL 2008)

REGFIN-LASKENTAMETODI LIITE 1

Laskettavat yleisen tasapainon (CGE) simulointimallit ovat paras tapa arvioida erilaisten muutosten aluetaloudellisia vaikutuksia. Niiden keskeinen periaate on, että aluetaloudessa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Ruralia-instituutissa kehitetyt RegFin-mallit kuvaavat aluetalouden riippuvuussuhteita kattavasti ja sopivat joustavuutensa takia moninaisiin tutkimustehtäviin.

RegFin on CGE-malli, EI siis panos-tuotos-malli. CGE-mallit kehitettiin täydentämään panos-tuotos-malleja ja ottamaan mm. käyttäytymisrelaatioiden epälineaarisuus, talouden resurssirajoitteet, julkinen talous ja ulkomaankauppa huomioon. **CGE-mallien simulointitulokset sisältävät muutoksen suoran- ja epäsuoran vaikutuksen lisäksi vaikutukset, jotka syntyvät prosessin edetessä tuloihin ja kulutukseen asti. Näitä ei kuitenkaan erotella, vaan esitetään vain kokonaisvaikutus. CGE-perinne ei halua sekoittua vanhempaan mallinnukseen, joissa suorien ja epäsuorien vaikutusten erottelu on tavanomaista. Kutsumme jatkossa epäsuoria ja tulo- sekä kulutusvaikutuksia kerroinvaikutuksiksi.**

CGE-mallina RegFin on sopeutuvien hintojen malli. Periaatteena on, että joustavat hinnat tasapainottavat talouden muutoksen jälkeen. Tuotannontekijöiden ja hyödykkeiden hintoja ei yleensä rajoiteta koska ne ovat sopeutumisen moottoreita. Eräissä tapauksissa työ- ja pääomamarkkinoiden tasapainottumista kuvattaessa voidaan rajoittaa tuotannontekijöiden hintojen tai määrien sopeutumista. Tällöin on usein kyse siitä suoritetaanko simuloinnit lyhyelle vai pitkälle tähtäimelle.

RegFin-malleissa käytettävissä olevien tulojen käsite sisältää sekä pääoma- että palkkatulot, joista on vähennetty valtion ja kunnan tuloverot ja lisätty vastaavat tulonsiirrot. Palkkatulojen oletetaan jäävän omalle alueelle, joka on tilastojen valossa oikea oletus. Pääomatulojen alueellisen kohtaannon tilastointia ollaan kuitenkin vasta kehittämässä Tilastokeskuksessa. On selvää, että suurin osa pääomatuloista investoidaan tai kulutetaan oman alueen ulkopuolella. Tilastojen puuttuessa malli olettaa, että pääomatuloista jää omalle alueelle kansallisen BKT-osuuden mukainen osa. Simuloinnissa tämä osuus voi laskea, pysyä ennallaan tai kasvaa muutoksen vaikutuksista riippuen.

Yleisen tasapainon analyysin perusteet on esitetty Ruralia-instituutin julkaisuissa Törmä ja Zawalinska (2007 a,b). Lisäksi mallia on kuvattu seikkaperäisesti seuraavissa lähteissä: Törmä (2008) sekä Rutherford ja Törmä (2010). Mallin ohjelmointitekninen kuvaus on julkaisussa Kinnunen (2007). RegFin-aluemallin rakenne ja toiminta yli ajan kattavissa dynaamisissa tutkimustehtävissä on kuvattu edellä mainitussa julkaisussa. Lisää tietoa RegFin-malleista ja aiemmista tutkimuksista raportteineen saa osoitteesta: www.helsinki.fi/ruralia/ > Asiantuntijapalvelut > RegFin-mallit.

MALLINNUKSEN TIETOJEN KERUUMENETELMÄT

Maakuntatasolla käytämme tietojen keruumenetelmänä CGE-mallien yleistä SAM (Social Accounting Matrix, sosiaalitilinpito-matriisi) -lähestymistapaa. SAM kuvaa alueen toimijoiden (yrittäjät, kuluttajat, kunnat ja valtio) väliset taloustoimet rahamääräisinä. Tilastokeskus tuottaa maakuntatasolla tarvittavan aineiston osana kansan- ja aluetalouden tilinpitoa. RegFinDyn-skenaarioissa tietyn hankkeen investointi ja toiminta parametrisoidaan maakuntatason muutoksena. Seutukuntatason tulokset saadaan ns. top-down-tekniikalla (Dixon, Rimmer and Tsigas, 2007), jossa toimialat jaetaan alueellisiin ja paikallisiin.

Skenaariolla tarkoitetaan tiettyihin taustaoletuksiin perustuvaa laskelmaa, joka suoritetaan talousteorian mukaisella simulointimallilla. Parametrisointi on tutkittavan taloudellisen muutoksen arvon laskemista, joka liittyy käytettyihin taustaoletuksiin. Skenaariot ja niiden parametrisointi hyödyntävät Tilastokeskuksen virallisia tilinpitoaineistoja sekä sovelluksen mukaisia erikseen kerättäviä tietoja.

Alkutuotannon ja teolliset toimialat määritellään alueellisiksi koska ne tyypillisesti myyvät tuotteitaan omaan maakuntaan tai sen rajojen ulkopuolelle. Tietyt palvelualat, kuten asuntojen omistus ja julkinen hallinto määritellään pääosin paikalliseksi sillä ne tyydyttävät lähinnä paikallista kysyntää. Palveluja tarjotaan kuitenkin myös paikallisen alueen, kuten seutukunnan ulkopuolelle, joten osuudet voivat jakautua tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi terveyspalveluissa voidaan ajatella, että 70 % toiminnasta on paikallista ja 30 % alueellista. Toinen tarvittava tieto on seutukuntia koskevat tuotannon ja työtulojen jakaumat. Näitä käytetään top-down-tekniikassa painoina laskettaessa seutukunnallisia tuloksia.

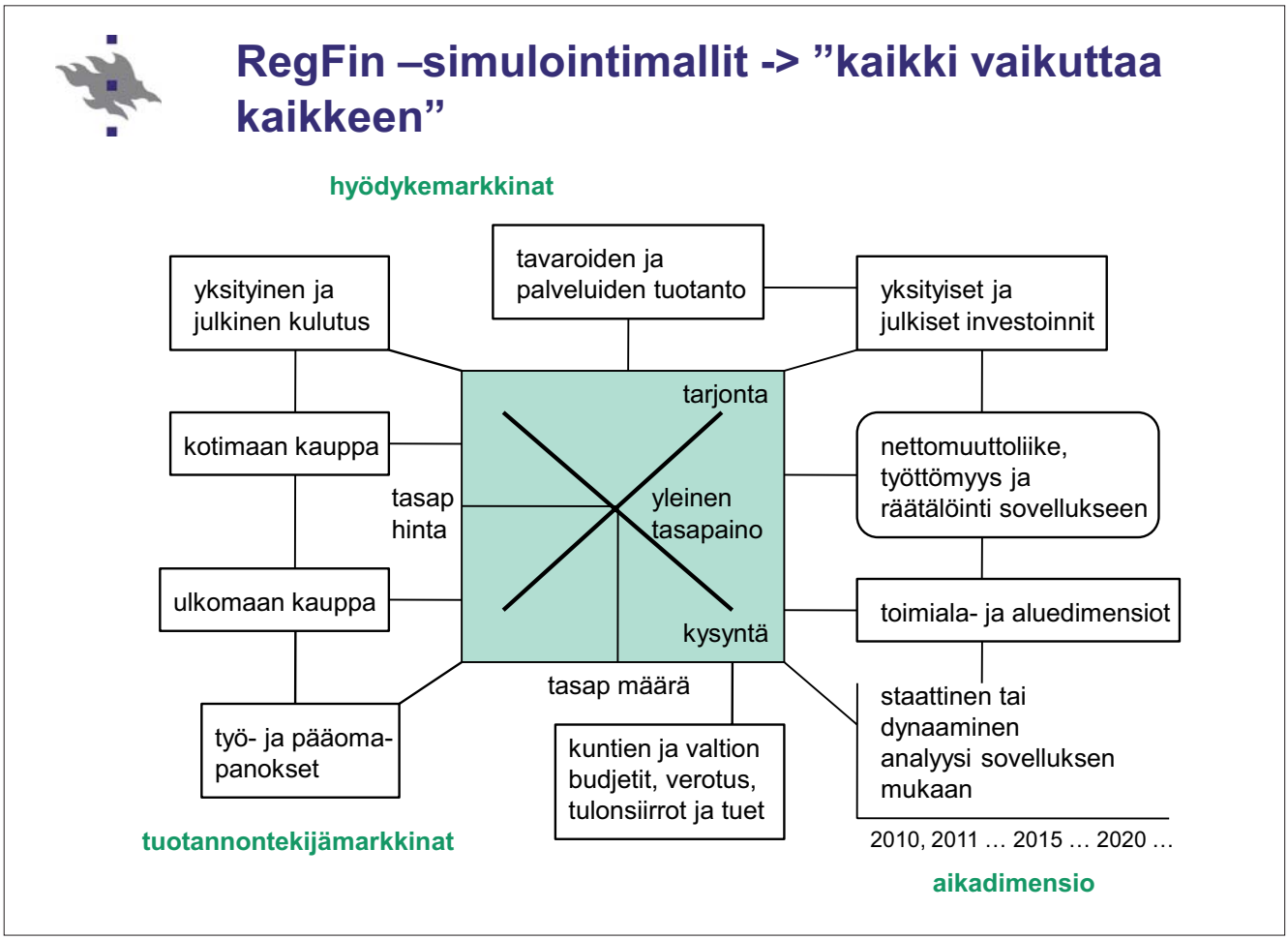

REGFIN-SIMULOINTIMALLIT

TILASTOKESKUS LIITE 2

TOIMIALALUOKITUS 2008 (KÄYTÖSSÄ VUODESTA 2009 ALKAEN)

A	Maatalous, metsätalous ja kalatalous	(01-03)
B	Kaivostoiminta ja louhinta	(05-09)
C	Teollisuus	(10-33)
D	Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	(35)
E	Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	(36-39)
F	Rakentaminen	(41-43)
G	Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	(45-47)
H	Kuljetus ja varastointi	(49-53)
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	(55-56)
J	Informaatio ja viestintä	(58-63)
K	Rahoitus- ja vakuutustoiminta	(64-66)
L	Kiinteistöalan toiminta	(68)
M	Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	(69-75)
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	(77-82)
O	Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	(84)
P	Koulutus	(85)
Q	Terveys- ja sosiaalipalvelut	(86-88)
R	Taiteet, viihde ja virkistys	(90-93)
S	Muu palvelutoiminta	(94-96)
T	Kotitalouksien toiminta työnantajina; kotitalouksien eriyttämätön toiminta tavaroiden ja palvelujen tuottamiseksi omaan käyttöön	(97-98)
U	Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	(99)
X	Toimiala tuntematon	(00)

LUETTELO SPR:N VAPAAEHTOISTEHTÄVISTÄ

LIITE 3

Kotimaan avun yhdyshenkilö
Valmiustoiminnan yhdyshenkilö
Pelastuspalvelun vapaaehtoinen
Ensiapuryhmänjohtaja
Ensiapupromo
Ensiapupäivystysyhdyshenkilö
Ensiapupäivystäjä
Ensivastepäivystäjä
Ensivastekouluttaja
Rinnepäivystäjä
Rinneyhdyshenkilö
Ensiapuryhmän jäsen
Ensiavun vapaaehtoinen
Ensihuollon kouluttaja
Ensihuoltoryhmän jäsen
Valmiuspromo
Ensihuoltoryhmän johtaja
Ensihuollon vapaaehtoinen
Henkisen tuen kouluttaja
Henkisen tuen ryhmän jäsen
Henkisen tuen ryhmänjohtaja
Henkisen tuen vapaaehtoinen
Terveys- ja hyvinvointipromo
Omaishoitajatoiminnan yhdyshenkilö
Sosiaalipalvelukouluttaja
Ystävätoiminnan vapaaehtoinen
Keräysjohtaja
Kerääjä
Pakolaisten ensivaiheen vastaanoton vapaaehtoinen
Säilöönottotoiminnan vapaaehtoinen
Asumisaputoiminnan vapaaehtoinen
Leiri- ja retkivapaaehtoinen
Kielikerhon vetäjä
Kielikerhon vapaaehtoinen
Läksykerhon vetäjä
Läksykerhon vapaaehtoinen
Kansainvälisten klubien vapaaehtoinen
Monikulttuurisuustoiminnan yhteyshenkilö
Humanitaarisen oikeuden vapaaehtoinen
Veripalvelun yhdyshenkilö
Vapaaehtoinen
Konttipromo
PLUS-pisteen vapaaehtoinen
Puhelinpäivystäjät
HIV/AIDS –festarivapaaehtoinen
HIV/AIDS –kouluttaja
Terveyspisteen vetäjä
Terveyspisteen vapaaehtoinen
Päihdeneuvoja
VarPU-vapaaehtoinen
Päihdetyön kouluttaja
Päihdetyön festarivapaaehtoinen
Ystävä
Tulijan ystävä
Vankilavierailija
Laitosvapaaehtoinen
Saattaja
Maahanmuuttajan ystävä
Mielenterveyskuntoutujan ystävä
Sosiaalipalvelupromo
Ystävävälittäjä
Seniorikerhon vetäjä
Vertaisryhmän vetäjä
Sosiaalipalvelutoiminnan yhdyshenkilö
Omaishoitajan tukihenkilö
Omaishoitajaryhmän vetäjä
Monikulttuurisuustoiminnan vapaaehtoinen
Monikulttuurisuustoiminnan promo
Kouluyhteistyön yhdyshenkilö
Nuorisokouluttaja
Nuorisopromo
Reddie Kids -ohjaaja
Reddie Kids -kerholainen
Nuorisodelegaatti
Nuorisoryhmän jäsen
Nuorisotoiminnan yhdyshenkilö
Toimikunnan jäsen
Leiriohjaaja
Leirivastaava
Nuorisotoiminnan vapaaehtoinen
Humanitaarisen oikeuden kouluttaja
Humanitaarisen oikeuden promo
Tiedottaja
Tilintarkastaja
Varatilintarkastaja
Kouluyhteistyön yhdyshenkilö

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

RURALIA-INSTITUUTTI
RURALIA-INSTITUTET
RURALIA INSTITUTE